

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยว	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
① ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ		
1.1 ความสมบูรณ์ดั้งเดิมของสภาพป่า	4.26	ดีเลิศ
1.2 ความหลากหลายทางชีวภาพในป่า	3.81	ดี
1.3 ดอกไม้ป่า/กล้วยไม้ป่า	3.20	ปานกลาง
1.4 นกชนิดต่าง ๆ	2.76	ปานกลาง
1.5 สัตว์ป่าทั่วไป	2.73	ปานกลาง
1.6 พืชสมุนไพร	4.16	ดี
1.7 แมลงและมีเลื้อย	2.80	ปานกลาง
1.8 เฟิร์นและเห็ดชนิดต่าง ๆ	3.12	ปานกลาง
1.9 สภาพอากาศ (ความร่มเย็น/ร้อน)	3.84	ดี
1.10 สภาพของเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ	3.79	ดี
1.11 ความสวยงามของแปลงปลูกไม้ดอกเพื่อการค้า	4.17	ดี
1.12 ความสมบูรณ์ของสวนผลไม้ของเกษตรกร	4.19	ดี
② ทรัพยากรทางวัฒนธรรม		
2.1 ประวัติของวัดดอยแท่นพระผาลวง	4.20	ดี
2.2 ประวัติของหมู่บ้าน	4.00	ดี
2.3 ตำรับยาสมุนไพร	3.89	ดี
2.4 ความเชื่อของชาวบ้านที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ (พิธีกรรมต่าง ๆ และศาลหอบง)	4.06	ดี
2.5 วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน (อัยยาดัยไมตรี)	4.35	ดีเลิศ

6.2 การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการด้านต่าง ๆ ที่ได้รับ ผลการประเมินในตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการต่าง ๆ ที่ได้รับในแต่ละด้านจำนวน 8 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้ คือ

6.2.1 การให้บริการด้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผลการประเมินพบว่า ทุกข้อความเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในระดับมากและเมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจพบว่าทุกข้อความเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของมัคคุเทศก์มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผลการประเมินในรอบแรก ผลการประเมินสามารถกล่าวได้ว่ามัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชมรมได้มีการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนท่าทีและวิธีการต้อนรับ การอำนวยความสะดวกและวิธีการสื่อความหมายให้แก่นักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นตลอดเวลา ซึ่งจะมีผลให้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งมีการพัฒนาการให้บริการที่ยั่งยืนต่อไป

6.2.2 เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ผลการประเมินความก้าวหน้าของการให้บริการหลังจากได้มีการปรับปรุงวิธีการและรูปแบบการให้บริการแล้วพบว่านักท่องเที่ยวให้ความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิมซึ่งพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละองค์ประกอบ (รายละเอียดในตารางที่ 7) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของจุดศึกษาธรรมชาติบนเส้นทางเดิน การตัดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายแนะนำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและความปลอดภัยบนเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ซึ่งมีผลการประเมินการดำเนินงานในครั้งก่อนพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในประเด็นเหล่านี้ในระดับปานกลางเท่านั้น แต่หลังจากชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งได้มีการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเส้นทางเดินแล้ว นักท่องเที่ยวได้มีความพึงพอใจในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตามความสวยงามและความโดดเด่นของทรัพยากรนั้นตามหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่สามารถ ดัดแปลงได้เนื่องจากต้องคงสภาพดั้งเดิมไว้ สำหรับประเด็นความสะอาดบนเส้นทางเดินจำเป็นต้องมีการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนต่อไป

6.2.3 การบริการด้านอาหาร หลังจากการประเมินผลการดำเนินงานในครั้งก่อนพบว่าบางประเด็นของการให้บริการด้านอาหาร นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง เช่น รสชาติของอาหารและความสะอาดของน้ำดื่มที่ให้บริการ ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งได้พยายามปรับปรุงในประเด็นดังกล่าวตามข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว ดังนั้นผลการประเมินการบริการด้านอาหาร นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจระดับมากทุกข้อความ (ตารางที่ 7)

ภาพที่ 26 นักท่องเที่ยวรับประทานอาหารเช้าแบบขันโตก ซึ่งให้บริการโดยชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

6.2.4 การบริการที่พักแรม Homestay นักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนบ้านโป่งระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2543 นั้น นักท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดได้ใช้บริการนำเที่ยวรายการที่ 3 และพักค้างคืนกับเจ้าของบ้านที่เป็นสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านโป่ง ที่สนใจให้บริการรับนักท่องเที่ยวเข้าพัก โดยคิดอัตราค่าบริการที่พักพร้อมจัดเตรียมอาหารเช้าให้นักท่องเที่ยว ราคา 120 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1 คน ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการที่ได้รับพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสิ่งที่ได้รับบริการจากการเข้าพักแรมในระดับมากทุกประเด็น โดยเรียงลำดับข้อความความพึงพอใจจากคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้

- (1) การมีอัยยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้าน (คะแนนเฉลี่ย 3.82)
- (2) การให้บริการของเจ้าของบ้าน (3.78)
- (3) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (3.74)
- (4) ความเป็นสัดส่วนของบริเวณที่นอนของผู้มาพัก (3.72)
- (5) ความสะอาดของเครื่องนอน (3.69)
- (6) ความสะอาดของห้องน้ำ/ห้องสุขา (3.62)
- (7) ความสงบเงียบที่สามารถใกล้ชิดกับธรรมชาติ (3.57)
- (8) การมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ และวัฒนธรรมกับเจ้าของบ้าน

(3.54)

ภาพที่ 27 นักท่องเที่ยวร่วมรับประทานอาหารร่วมกับเจ้าของบ้าน

ผลการประเมินสามารถกล่าวได้ว่าสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งมีจิตใจของความเป็นผู้ให้บริการ (service mind) ซึ่งเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของผู้ที่จะทำหน้าที่ให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 28 มัคคุเทศก์ท้องถิ่นกำลังอธิบายเกี่ยวกับวิธีการปลูกและการดูแลรักษาแปลงไม้ตัดดอกให้นักท่องเที่ยว

6.2.5 การให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว ผลการประเมินการได้รับบริการในประเด็นนี้พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (การใช้พืชสมุนไพร อาหารเพื่อสุขภาพ) ประวัติวัดดอยแท่นพระผาลวง และข้อมูลเกี่ยวกับการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความพึงพอใจ

ของนักท่องเที่ยวประเด็นเหล่านี้กับผลการประเมินครั้งก่อนซึ่งพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลางเท่านั้น ผลของการประเมินครั้งนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่ามีเหตุผลที่นักท่องเที่ยวได้พยายามให้ข้อมูลข่าวสารในประเด็นเหล่านี้แก่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ นักท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่มนี้ใช้เวลาพำนักอยู่ในชุมชนนานกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มแรก ๆ รวมทั้งมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันขณะพักแรมตามบ้านของเจ้าของบ้าน

6.2.6 ค่าบริการที่เรียกเก็บจากการให้บริการ ผลการประเมินในตารางที่ 7 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่ค่าบริการที่เรียกเก็บในระดับมาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินครั้งก่อนที่พบว่านักท่องเที่ยวชุดก่อนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง และบางส่วนระบุว่าค่าบริการค่อนข้างแพง ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มหลัง ๆ นี้ มักเป็นผู้ที่ทำงานแล้วและพอมีฐานะทางเศรษฐกิจดังนั้นจึงลงความเห็นว่ายัตราค่าบริการที่เรียกเก็บมีความเหมาะสม

6.2.7 ความสะอาด/ปลอดภัยของชุมชน ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความสะอาดปลอดภัยของชุมชนนั้น ข้อมูลในตารางที่ 7 สามารถกล่าวได้ว่าสมาชิกชุมชนบ้านโป่งได้ให้ความร่วมมือกันในการรักษาความสะอาดและปลอดภัย ดังจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวได้มีความพึงพอใจในความสะอาดปลอดภัยของชุมชนในระดับมาก

6.2.8 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของชุมชน ผลการประเมินพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนบ้านโป่งในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยของผลการประเมินครั้งนี้กับผลการประเมินครั้งก่อนพบว่า ผลการประเมินในครั้งนี้มีค่าคะแนนเฉลี่ยที่สูงกว่าเหตุที่เป็นเช่นนี้มีใช่เพียงแต่ชาวบ้านโป่งได้ปรับปรุงเก็บกวาดทำความสะอาดบ้านเรือนและชุมชนอย่างเดียวแต่อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวที่มาเยือนกลุ่มหลัง ๆ นี้ เป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มก่อน ๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษาซึ่งมักคาดหวังในประเด็นต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวที่สูงกว่าในความเป็นจริง

แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการต่าง ๆ ที่ได้รับในครั้งนี้นี้สามารถกล่าวได้ว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการบริการที่ได้รับในระดับมากเกือบทุกข้อความเกี่ยวกับการบริการ ผลการประเมินจึงสามารถกล่าวได้ว่าคณะกรรมการและสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ได้มีการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนรายละเอียดและวิธีการให้บริการต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นผลมาจากการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

ตารางที่ 7 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการ
บริการที่ได้รับ

บริการด้านต่างๆ	ค่าคะแนน เฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยว
① มัคคุเทศก์ท้องถิ่น		
- บุคลิกของมัคคุเทศก์	3.55	พึงพอใจในระดับมาก
- ความรู้ในการถ่ายทอดของมัคคุเทศก์	3.45	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสุภาพของมัคคุเทศก์	3.70	พึงพอใจในระดับมาก
- ความตรงต่อเวลาของมัคคุเทศก์	3.56	พึงพอใจในระดับมาก
- การอธิบายสื่อความหมายให้ความรู้ ของมัคคุเทศก์	3.60	พึงพอใจในระดับมาก
- ความเป็นมิตร/ความเป็นกันเอง	3.74	พึงพอใจในระดับมาก
② เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ		
- ระยะทางของเส้นทางเดินศึกษา ธรรมชาติ	3.40	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสะอาดบนเส้นทาง	3.18	พึงพอใจในระดับปานกลาง
- จุดศึกษาธรรมชาติบนเส้นทาง	3.27	พึงพอใจในระดับมาก
- การตัดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ	3.28	พึงพอใจในระดับมาก
- ความหลากหลายของพืชพรรณบน เส้นทางธรรมชาติ	3.21	พึงพอใจในระดับปานกลาง
- ป้ายแนะนำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ	3.28	พึงพอใจในระดับมาก
- ความปลอดภัยบนเส้นทางเดินศึกษา ธรรมชาติ	3.43	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสวยงามของภูมิทัศน์บนเส้นทาง เดินศึกษาธรรมชาติ	3.17	พึงพอใจในระดับปานกลาง
- ความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ	3.07	พึงพอใจในระดับปานกลาง
③ การบริการด้านอาหาร		
- คุณประโยชน์ของอาหารเพื่อสุขภาพ	3.51	พึงพอใจในระดับมาก
- รสชาติของอาหาร	3.43	พึงพอใจในระดับมาก

ตารางที่ 7...(ต่อ)

บริการด้านต่าง ๆ	ค่าคะแนน เฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยว
- ความพอเพียงของอาหารในการให้บริการ	3.66	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสะอาดของอาหาร	3.69	พึงพอใจในระดับมาก
- สภาพความสะอาดของสถานที่ รับประทานอาหาร	3.56	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสะอาดของภาชนะและอุปกรณ์ รับประทานอาหาร	3.70	พึงพอใจในระดับมาก
- มารยาทของผู้เสิร์ฟอาหาร	3.70	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสะอาดของน้ำดื่มที่ให้บริการ	3.75	พึงพอใจในระดับมาก
④ การบริการที่พักแบบ Homestay		
- การมีอรัญญาไมตรีของเจ้าของบ้าน	3.82	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสะอาดของเครื่องนอน	3.69	พึงพอใจในระดับมาก
- ความเป็นสัดส่วนของบริเวณที่นอนของ ผู้มาพัก	3.72	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสะอาดของห้องน้ำ/ห้องสุขา	3.62	พึงพอใจในระดับมาก
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	3.74	พึงพอใจในระดับมาก
- ความสงบเงียบที่สามารถใกล้ชิดกับ ธรรมชาติ	3.57	พึงพอใจในระดับมาก
- การให้บริการของเจ้าของบ้าน	3.78	พึงพอใจในระดับมาก
- การให้โอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และ วัฒนธรรมกับเจ้าของบ้าน	3.54	พึงพอใจในระดับมาก
⑤ การบริการให้ข้อมูลข่าวสาร		
- การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางธรรมชาติ	3.43	พึงพอใจในระดับมาก
- การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (การใช้พืชสมุนไพร อาหารเพื่อสุขภาพ)	3.43	พึงพอใจในระดับมาก

ตารางที่ 7...(ต่อ)

บริการด้านต่างๆ	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
- การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของชุมชน	3.00	พึงพอใจในระดับปานกลาง
- การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวัดดอยแท่นพระผาลวง	3.42	พึงพอใจในระดับมาก
- การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนและงานบุญประเพณี	3.15	พึงพอใจในระดับปานกลาง
- การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชน	3.57	พึงพอใจในระดับมาก
⑥ ค่าบริการที่เรียกเก็บจากการให้บริการ	3.46	พึงพอใจในระดับมาก
⑦ ความสะอาด/ปลอดภัยของชุมชน	3.44	พึงพอใจในระดับมาก
⑧ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของชุมชน	3.41	พึงพอใจในระดับมาก

ช่วงคะแนนเฉลี่ย

หมายถึง

3.26 - 4.00

พึงพอใจในระดับมาก

2.51 - 3.25

พึงพอใจในระดับปานกลาง

1.76 - 2.50

พึงพอใจในระดับน้อย

1.00 - 1.75

ไม่มีความพึงพอใจเลย

ครั้งแรก ดังนั้นหากชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอและนำผลการประเมินนั้นมาใช้ในการพิจารณาหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง คาดว่าการดำเนินงานธุรกิจบริการท่องเที่ยวของชมรมจะมีความก้าวหน้าเกิดประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป ดังที่ Brandon (nd : 149) ได้ระบุว่าการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินความก้าวหน้าอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนยุทธวิธีหรือวิธีการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนไป นอกจากนั้นกิจกรรมที่ดำเนินการแล้วอาจเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

หรือเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการวางแผนปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนโครงการ

6.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้อีกข้อหนึ่ง คือ การศึกษาวิเคราะห์ ลักษณะ/แบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งในการบริหารจัดการกิจการ การท่องเที่ยว ซึ่ง Sumayao (2542 : 10) ได้กล่าวว่าลักษณะหรือแบบการมีส่วนร่วมที่พึงปรารถนา มากที่สุดคือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) ซึ่งประชาชนต้องมีการ แสดงออกในการมีส่วนร่วมแบบมีความร่วมมือ (cooperation) และแบบที่ประชาชนมีอำนาจ (empowerment) ในการตัดสินใจและควบคุมกิจการต่าง ๆ ทุกขั้นตอน หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ อย่างแท้จริงแล้ว จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนของระบบและมีความรู้ สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกซึ่งมีความรัก ความห่วงใย มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนแก่ทรัพยากรการ ท่องเที่ยวได้ การศึกษาลักษณะหรือแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ในกระบวนการบริหารจัดการกิจการของชมรมการท่องเที่ยวในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตาม ขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

6.3.1 การกำหนดวิธีการวัด (measure) ลักษณะหรือรูปแบบของการมี ส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับสถานการณ์จริงของการดำเนินกิจกรรมธุรกิจบริการการ ท่องเที่ยวของชมรมตามขั้นตอนต่างๆ 4 ขั้นตอนที่ได้มีการดำเนินงานมาแล้ว คือ

(1) ขั้นตอนการวางแผนโครงการ ซึ่งประกอบด้วยข้อความราย ละเอียดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การตัดสินใจกำหนดทาง เลือกในการแก้ปัญหา การกำหนดกฎระเบียบปฏิบัติ และการกำหนดแผนปฏิบัติงาน

(2) ขั้นตอนการนำแผนงานไปปฏิบัติ หรือ ขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับการจัดการประชุม การคัดเลือกผู้นำและกรรมการบริหารชมรม การ กำหนดโครงสร้างการบริหารของชมรม การให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของชมรม และการร่วม ปฏิบัติหน้าที่ในกิจกรรมของชมรม

(3) ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ซึ่งประกอบด้วยข้อความ เกี่ยวกับการคัดเลือกกรรมการติดตามและประเมินผล การกำหนดกิจกรรมและตัวชี้วัดในการติดตาม และประเมินผล การจัดทำรายงานและนำเสนอผลการประเมินผล การรายงานเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่าย ของชมรม และการจัดเก็บข้อมูลข่าวสารในการติดตามและประเมินผล

(4) ขั้นตอนการกำหนดการแบ่งปันผลประโยชน์ ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับการกำหนดการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติ การกำหนดอัตราค่าบริการ การกำหนดสาระการเรียนรู้เทคนิควิธีการประกอบอาชีพใหม่ๆ การกำหนดส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการดำเนินกิจการบริการ และการกำหนดวิธีการจัดสรรส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมบริการ

ข้อความทุกข้อความที่สร้างขึ้นมีทั้งหมด 20 ข้อความนั้น ทุกข้อความมีคำตอบตามลักษณะของการมีส่วนร่วมตามความเป็นจริงที่สมาชิกชมรมได้ปฏิบัติหรือเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติตามสถานการณ์จริงดังนี้

(1) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดจากการชี้แนะของนักพัฒนาหรือคณะผู้วิจัย

(2) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการโดยได้รับความช่วยเหลือและการให้คำปรึกษาของนักพัฒนา

(3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการบนพื้นฐานของความร่วมมือกันระหว่างชาวบ้านและนักพัฒนา

(4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการด้วยชาวบ้านเองทั้งหมด

ข้อความที่เกี่ยวกับสถานการณ์การมีส่วนร่วมทั้ง 20 ข้อความได้นำไปให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกคำตอบตามที่ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์จริง ในการวิเคราะห์คำตอบนั้นหากขั้นตอนการมีส่วนร่วมใดผู้ให้ข้อมูลเลือกข้อความคำตอบที่ 1 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลคนนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการแบบถูกเลี้ยงดู (domestication) หากผู้ให้ข้อมูลเลือกข้อความคำตอบข้อที่ 2 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลคนนั้นมีส่วนร่วมแบบต้องคอยรับความช่วยเหลือ (assistencialism) ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นถือว่า เป็นการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (pseudo - participation) ซึ่งเป็นลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ไม่พึงปรารถนาในการพัฒนา ในทิศทางตรงกันข้ามหากผู้ให้ข้อมูลเลือกข้อความคำตอบข้อที่ 3 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในลักษณะการมีความร่วมมือ (cooperation) และถ้าผู้ให้ข้อมูลเลือกข้อความคำตอบที่ 4 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในลักษณะการที่ประชาชนมีอำนาจ (empowerment) ลักษณะการมีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะหลังนี้จัดว่าเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) ซึ่งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่พึงปรารถนามากที่สุดในกระบวนการพัฒนา

6.3.2 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ สมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บ้านโป่ง จำนวน 52 คน จากสมาชิกทั้งหมด 56 คน เหตุคณะผู้วิจัยคัดสมาชิกของชมรมจำนวน 4 คน ออกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากสมาชิกทั้ง 4 คน นั้นเป็นคณะอาจารย์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้และไม่เคยเข้าร่วมประชุมหรือร่วมดำเนินกิจกรรมใด ๆ กับชมรมเลย หากแต่มีความประสงค์จะช่วยระดมทุนให้กับชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งเท่านั้น

6.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปแจกให้กับสมาชิกชมรม และให้เวลาสมาชิกในการกรอกข้อมูลเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ทั้งนี้เพื่อให้อิสระแก่ผู้ให้ข้อมูลในการเลือกคำตอบ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเหล่านี้ให้สมาชิกชมรมฯ ได้เข้าใจ

6.3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติร้อยละ ค่าความถี่ เพื่อนำมาแปลความตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

6.3.5 ผลการวิจัย ผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะ หรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งในการบริหารจัดการกิจการของชมรม มีรายละเอียดดังนี้ คือ

6.3.5.1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ทั้งหมด 52 คน ผลการวิจัยในตารางที่ 8 พบว่า สมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวส่วนมาก (ร้อยละ 63.50) เป็นเพศชาย ส่วนอีกร้อยละ 36.50 เป็นเพศหญิง สมาชิกกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 40.40) เป็นบุคคลที่มีอายุระหว่าง 44 - 54 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 44 ปี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.30) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือร้อยละ 19.20 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา สำหรับอาชีพหลักที่เป็นแหล่งรายได้หลักของครอบครัว คือ อาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.90) รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างโดยเป็นลูกจ้างและพนักงานของรัฐ (ร้อยละ 25.00) สมาชิกชมรมบางส่วน (ร้อยละ 9.60) ประกอบอาชีพส่วนตัว ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป สำหรับสถานภาพการสมรสนั้นสมาชิกชมรมฯ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.60) ระบุว่าแต่งงานแล้วและอยู่ด้วยกัน รองลงมาคือร้อยละ 9.60 ระบุว่ายังเป็นโสด ส่วนอีกร้อยละ 5.80 มีสถานภาพเป็นหม้าย

ในประเด็นของกิจกรรมที่สมาชิกชมรมฯ เข้าร่วมดำเนินการนั้นพบว่า ส่วนใหญ่เข้าร่วมในกิจกรรมการจัดเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว (จำนวน 17 คน) รองลงมาเข้าร่วมกิจกรรมการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก (จำนวน 15 คน) กิจกรรม การประสานงานทั่วไป

(จำนวน 15 คน) กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (จำนวน 15 คน) และกิจกรรมการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (จำนวน 10 คน) ส่วนสมาชิกอีกจำนวน 7 คน ระบุว่า เป็นคณะกรรมการบริหารชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวทั้งหมดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ลักษณะหรือแบบของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการท่องเที่ยวจะเป็นลักษณะใดนั้น ได้มีการศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอในหัวข้อถัดไป

6.3.5.2 ลักษณะหรือแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการการท่องเที่ยวของชมรม ซึ่งในกระบวนการบริหารจัดการนั้นประกอบด้วยขั้นตอนจำนวน 4 ขั้นตอน ดังนั้นการนำเสนอผลการวิจัยของนำเสนอรายละเอียดของการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมในการบริหารจัดการกิจการในแต่ละขั้นตอนดังนี้

(1) ขั้นตอนการวางแผนโครงการ ผลการวิจัยในตารางที่ 9 พบว่า ในการวิเคราะห์ปัญหาและเหตุของปัญหานั้นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในลักษณะของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 65.4 ระบุว่า พวกตนได้ร่วมมือร่วมใจกับคณะผู้วิจัยในการวิเคราะห์ปัญหาและหาเหตุของปัญหาชุมชน ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีกร้อยละ 11.50 รายงานว่า ปัญหาทั้งหมดภายในชุมชนถูกวิเคราะห์โดยพวกตนเอง ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถจำแนกได้ว่า สมาชิกของชมรมที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมของชมรมอย่างแท้จริงกลุ่มใหญ่มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบมีความร่วมมือ (cooperation) และบางส่วน (ร้อยละ 11.50) มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจในการบริหารจัดการ (empowerment) แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่า มีผู้ให้ข้อมูลบางส่วนยังมีลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะจอมปลอม (pseudo - participation) โดยร้อยละ 19.20 มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบยอมรับความช่วยเหลือ (assistencialism) และร้อยละ 3.80 มีลักษณะมีส่วนร่วมแบบต้องคอยเลี้ยงดู (domestication) ซึ่งรูปแบบหรือลักษณะการมีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะนั้นประชาชนยังต้องอาศัยการชี้แนะแนวทางการพัฒนาจากนักพัฒนาภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่ไม่พึ่งปรารถนาในกระบวนการพัฒนา แต่ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนโครงการในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
● เพศ		
- ชาย	33	63.50
- หญิง	19	36.50
● ช่วงอายุ		
- 33 ปีและต่ำกว่า	6	11.50
- 34 - 43 ปี	19	36.50
- 44 - 53 ปี	21	40.40
- 54 ปีและมากกว่า	6	11.50
● ระดับการศึกษา		
- ไม่จบชั้นประถมศึกษา	1	1.90
- จบชั้นประถมศึกษา	35	67.30
- จบชั้นมัธยมศึกษา	10	19.20
- จบการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา	6	11.50
● อาชีพ		
- เกษตรกรรม	27	51.90
- ค้าขาย	4	7.70
- เจ้าของกิจการส่วนตัว	5	9.60
- ลูกจ้าง/พนักงานของรัฐ	13	25.00
- รับจ้างทั่วไป	3	5.80
● สถานภาพการสมรส		
- แต่งงานแล้ว	44	84.60
- โสด	5	9.60
- หม้าย	3	5.80
● ประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วมในชมรมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง *		
- การบริหารจัดการของชมรม	7	

ตารางที่ 8...(ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
- กิจกรรมการประสานงาน	15	
- กิจกรรมการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	10	
- กรรมการดำเนินกิจกรรมบริการอำนวยการ		
ความสะดวกและที่พัก	15	
- กิจกรรมการเตรียมอาหาร	17	
- กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	15	

* ผู้ให้ข้อมูลระบุได้มากกว่า 1 กิจกรรม

สำหรับประเด็นของการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนา การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา การกำหนดกฎระเบียบการปฏิบัติและการกำหนดแผนปฏิบัติงาน (action plan) นั้น ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นในลักษณะของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงโดยกลุ่มใหญ่ยังคงเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะมีความร่วมมือกันระหว่างชาวบ้านและนักพัฒนา และบางส่วนมีส่วนร่วมในลักษณะประชาชนมีอำนาจในการกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการทุกประเด็น (รายละเอียดในตารางที่ 9)

(2) ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงาน ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการนำโครงการและแผนงานไปปฏิบัติทุกขั้นตอน (การดำเนินการจัดประชุม การคัดเลือกผู้นำและกรรมการบริหารงาน การกำหนดโครงสร้างการบริหารของชมรม การให้การสนับสนุนช่วยเหลือกิจการบริหารของชมรมและการร่วมปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรม) ในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและเมื่อจำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในสองรูปแบบหรือสองลักษณะพบว่าสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบมีความร่วมมือและบางส่วนเป็นไปในลักษณะประชาชนมีอำนาจในการกำหนดและดำเนินการด้วยตนเอง แต่กระนั้นก็ตามผลการวิจัยยังพบว่ามีสมาชิกชมรมบางส่วนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอมอยู่บ้างซึ่งจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ต่อไป(รายละเอียดในตารางที่10)

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะ/แบบการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนโครงการ

ขั้นตอนการวางแผน	การมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม				การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	แบบมีความช่วยเหลือ	แบบมีความร่วมมือ	แบบประชาชนมีอำนาจ	ร้อยละ
① การวิเคราะห์ปัญหาและเหตุ ของปัญหา	2	3.80	10	19.20	34	65.40	6	11.50
② การกำหนดเป้าหมายและ วัตถุประสงค์การพัฒนา	4	7.70	12	23.10	25	48.10	11	21.20
③ การตัดสินใจกำหนดทางเลือกใน การแก้ปัญหา	1	1.90	14	26.90	29	55.80	8	15.40
④ การกำหนดกฎและระเบียบ การปฏิบัติ	5	9.60	9	17.30	30	57.70	8	15.40
⑤ การกำหนดแผนดำเนินงาน (แผน ปฏิบัติงาน)	2	3.80	9	17.30	30	57.70	11	21.20

(3) ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ผลวิจัยเกี่ยวกับลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวในการดำเนินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของชมรมนั้น ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกชมรมส่วนใหญ่ยังคงมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานทุกประเด็นในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยสมาชิกชมรมกลุ่มใหญ่ยังคงรายงานว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะมีความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและนักพัฒนา และสมาชิกบางส่วนมีส่วนร่วมในลักษณะประชาชนมีอำนาจในการติดตามและประเมินผลด้วยตนเอง (รายละเอียดในตารางที่ 11) แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตามและประเมินผลนี้มีจำนวนสมาชิกที่เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอมมากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการติดตามและประเมินผลจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการที่ค่อนข้างลึกซึ้งซับซ้อนและเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะประเด็นของการคัดเลือกกิจกรรมและการกำหนดตัวชี้วัดในการประเมินผล ดังนั้นผลการวิจัยจึงพบว่าสมาชิกชมรมจำนวนหนึ่งที่มากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ ที่รายงานว่าจะต้องปรึกษาขอความช่วยเหลือจากคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นนักพัฒนาบุคคลภายนอกในการดำเนินการติดตามประเมินผล

(4) ขั้นตอนการกำหนดการแบ่งปันผลประโยชน์ ผลการวิจัยในขั้นตอนนี้พบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงทั้ง 5 ประเด็น (การกำหนดการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติ การกำหนดอัตราค่าบริการ การกำหนดสาระในการเรียนรู้ การกำหนดส่วนแบ่งผลประโยชน์และการกำหนดวิธีการจัดสรร ส่วนแบ่งผลประโยชน์) แต่ประเด็นที่น่าสังเกตคือ มีสมาชิกชมรมมีส่วนร่วมในลักษณะประชาชนมีอำนาจ (empowerment) ในการกำหนดแบ่งปันผลประโยชน์มีจำนวนมากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ (รายละเอียดในตารางที่ 12) และการมีส่วนร่วมในลักษณะจอมปลอมกลับมีจำนวนสมาชิกที่มีส่วนร่วมในลักษณะนี้มีจำนวนน้อยลง ทั้งนี้อาจเนื่องจากขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวของประชาชนจึงมีผลให้ทุกคนให้ความสนใจและสามารถกำหนดวิธีการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะ/แบบการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน	การมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม			การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
① การดำเนินการจัดประชุม	2	3.80	9	17.30	28	53.80
② การคัดเลือกผู้นำและ กรรมการบริหารชมรมฯ	2	3.80	6	11.50	22	42.30
③ การกำหนดโครงสร้างการ บริหารชมรม	2	3.80	8	15.40	33	63.50
④ การให้การสนับสนุนช่วยเหลือชมรม	1	1.90	6	11.50	38	73.10
⑤ การปฏิบัติงานในแต่ละ กิจกรรมของชมรมฯ	1	1.90	7	13.50	30	57.70
					14	26.90

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะ/แบบการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

ขั้นตอนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน	การมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม		การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
① การคัดเลือกกรรมการติดตามและประเมินผล	4	7.70	16	30.80
② การกำหนดกิจกรรมและตัวชี้วัดการติดตามและประเมินผล	6	11.50	15	28.80
③ การจัดทำรายงานและนำเสนอการประเมินผล	6	11.50	14	26.90
④ การรายงานเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายของชมรมฯ	3	5.80	15	28.80
⑤ การจัดเก็บข้อมูลข่าวสารในการติดตามประเมินผล	6	11.50	13	25.00
			30	57.70
			3	5.80

6.3.5.3 สรุปลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการกิจการของชมรมการท่องเที่ยว จากข้อความเกี่ยวกับสถานการณ์การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการจำนวน 4 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนมีข้อความองค์ประกอบของขั้นตอนนั้น ๆ จำนวน 5 ข้อความ และมีข้อความคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบจำนวน 4 ข้อความคำตอบตามลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมแบบเลี้ยงดู การมีส่วนร่วมแบบรับความช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมแบบมีความร่วมมือและการมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจนั้น หากในแต่ละขั้นตอนของการบริหารจัดการผู้ให้ข้อมูลคนใดเลือกข้อความคำตอบทั้ง 5 ข้อความคำตอบในลักษณะการมีส่วนร่วมลักษณะใดลักษณะหนึ่ง จัดว่าผู้ให้ข้อมูลคนนั้นมีลักษณะการมีส่วนร่วมในรูปแบบนั้น ในขณะที่เดียวกันถ้าผู้ให้ข้อมูลเลือกคำตอบทั้ง 5 ข้อความคำตอบไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันจัดว่าผู้ให้ข้อมูลคนนั้นมีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบผสมผสาน

ผลการวิจัยในตารางที่ 13 สามารถสรุปได้ว่าในจำนวนสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งทั้งหมดนั้นสมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.80) มีลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในขั้นตอนของการวางแผนโครงการและในจำนวนนี้ส่วนมากมีส่วนร่วมในการวางแผนเป็นลักษณะมีความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างสมาชิกและคณะผู้วิจัย ซึ่งถือว่าเป็นนักพัฒนาจากภายนอกชุมชน สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานและขั้นตอนการติดตามและประเมินผลนั้น ผลวิจัยพบว่าสมาชิกชมรมมีลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงร้อยละ 90.40 และร้อยละ 71.20 ตามลำดับ ซึ่งในขั้นตอนการติดตามและประเมินผลนี้ ผลวิจัยพบว่ามีจำนวนสมาชิกชมรมที่มีส่วนร่วมในลักษณะจอมปลอมมากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ ส่วนขั้นตอนการแบ่งปันผลประโยชน์นั้น สมาชิกชมรมเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.20) มีส่วนร่วมในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยกลุ่มใหญ่ (จำนวน 25 คน ใน 49 คน) มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจในการบริหารจัดการด้วยตนเอง (empowerment) ซึ่งเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่พึงปรารถนามากที่สุดในการบวนการพัฒนา

ผลการวิจัยและพัฒนาในขั้นตอนนี้สรุปได้ว่าผลการดำเนินงานตามโครงการวิจัยและพัฒนาบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับหนึ่ง ซึ่งสามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามยังมีสมาชิกชมรมอีกบางส่วนที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านความรู้ความคิดและทักษะให้เกิดการเชื่อมั่นในศักยภาพของตนโดยมีต้องพึ่งพิงผู้อื่น ซึ่งจะสามารถช่วยให้ประชาชนรวมสรรพกำลังความสามารถของตนในการบริหารจัดการและควบคุมทรัพยากรรวมทั้งตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่องานและตนเอง

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะ/แบบการมีส่วนร่วมในการกำหนดการแบ่งปันผลประโยชน์

ประเภทของผลประโยชน์	การมีส่วนร่วมแบบจอบปลอม				การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
①การกำหนดการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติ	-	-	2	3.80	25	48.10	25	48.10
②การกำหนดอัตราค่าบริการที่เรียกเก็บจากนักท่องเที่ยว	2	3.80	8	15.40	19	36.50	23	44.20
③การกำหนดสภาระการเรียนรู้เทคนิคการประกอบอาชีพใหม่ๆ	1	1.90	9	17.30	22	42.30	20	38.50
④การกำหนดส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมบริการ	1	1.90	5	9.60	23	44.20	23	44.20
⑤การกำหนดวิธีการจัดสรรส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมบริการ	-	-	1	1.90	30	57.70	21	40.40

ตารางที่ 13 ตารางสรุปจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรูปแบบ/ลักษณะของการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการกิจกรรมของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

รูปแบบ/ลักษณะของการมีส่วนร่วม	ชั้นการวางแผน		ชั้นการดำเนินกิจกรรม		ชั้นการติดตามและประเมินผล		ชั้นการแบ่งปันผลประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
① การมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (pseudo participation)	10	19.20	5	9.60	15	28.80	3	5.80
- การมีส่วนร่วมแบบได้รับการเลี้ยงดู	1	-	-	-	3	-	-	-
- การมีส่วนร่วมแบบรับความช่วยเหลือ	8	-	4	-	12	-	2	-
- การมีส่วนร่วมแบบผสมผสาน	1	-	1	-	-	-	1	-
② การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation)	42	80.80	47	90.40	37	71.20	49	94.20
- การมีส่วนร่วมแบบมีความร่วมมือ	33	-	32	-	33	-	22	-
- การมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจ	9	-	15	-	3	-	25	-
- การมีส่วนร่วมแบบผสมผสาน	-	-	-	-	1	-	2	-

บทที่ 7

ผลการวิจัยและวิจารณ์วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการสืบค้นหาคำตอบในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 ซึ่งเป็นการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมธุรกิจการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งทั้งในประเด็นเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านโป่ง หลังจากการดำเนินกิจกรรมการบริการท่องเที่ยวไประยะเวลาหนึ่ง ถึงแม้ว่าระยะเวลาการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานและโครงการของชมรมฯ ยังไม่ยาวนานพอที่จะมั่นใจว่าการทำเป็นธุรกิจจะมีความยั่งยืน หากแต่ระยะเวลาและงบประมาณการวิจัยที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สิ้นสุดลง ดังนั้นขั้นตอนนี้จึงเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้น (outcome evaluation) ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบการประเมินผล CSE ทั้งนี้เพื่อทราบถึงผลลัพธ์จากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่ามีผลให้สถานการณ์โดยทั่วไปของชุมชนดีขึ้นหรือไม่ในระดับหนึ่งตามทัศนะของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง รวมทั้งทราบถึงปัญหาของการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวตามการรับรู้ของสมาชิก ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพิจารณาตัดสินใจปรับปรุงแผนการดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเป็นกรอบดำเนินงานดังนี้ คือ

7.1 การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดตัวชี้วัดต่าง ๆ ในแต่ละประเด็นดังนี้ คือ

7.1.1 ด้านเศรษฐกิจและสังคม ตัวชี้วัดได้แก่ รายได้ของสมาชิกจากการร่วมกิจกรรมของชมรม ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจชนิดอื่นในทางอ้อม เช่น การขายผลิตภัณฑ์ ผลเกษตร โอกาสพบปะบุคคลอื่น/เพื่อนใหม่ และสายสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสมาชิกชมรมฯ

7.1.2 ด้านวัฒนธรรม ตัวชี้วัด ได้แก่ ความร่วมมือของชาวบ้านในการอนุรักษ์ประเพณี การใช้พืชสมุนไพรและการทำการเกษตรปลอดสารพิษ

7.1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดได้แก่ ความสะอาดของชุมชน ความสะอาดของแหล่งน้ำ การลดหาของป่า มลภาวะทางเสียงเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวและความร่วมมือของชาวบ้านในการดูแลรักษาป่า

ตัวชี้วัดเหล่านี้ คณะผู้วิจัยสร้างคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกคำตอบตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนว่าสภาพการณ์ตามตัวชี้วัดนั้นมีสภาพ "เพิ่มขึ้นหรือดีขึ้น" "คงเดิมหรือไม่เปลี่ยนแปลง" และ "ลดลงหรือเลวลง"

7.2 ผู้ให้ข้อมูล คือ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง จำนวน 52 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

7.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเป็นผู้สำรวจข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเข้าช่วยในการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อศึกษาความสอดคล้องของประเด็นคำตอบของผู้ให้ข้อมูลและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง การสำรวจข้อมูลได้ดำเนินการในระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม พ.ศ. 2543

7.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่รวบรวมได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ด้วยความถี่และคำร้อยละเพื่ออธิบายและแปลความหมายต่อไป

ในขณะเดียวกันเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2543 ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งได้จัดให้มีการประชุมใหญ่ประจำปี เนื่องจากชมรม ฯ ได้จัดตั้งครบรอบ 1 ปีแล้ว ดังนั้นจึงประสงค์จะมีการประชุมใหญ่เพื่อรายงานผลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและภาวะการเงินและรายได้ของชมรม ฯ ในรอบปีให้สมาชิกของชมรมทั้งหมดได้รับทราบ รวมทั้งร่วมกันพิจารณาการปันผลกำไรให้แก่สมาชิกชมรมตามจำนวนหุ้นของสมาชิก

ในการประชุมใหญ่ประจำปีเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2543 นั้นมีสมาชิกชมรมเข้าร่วมประชุมทั้งหมด 48 คน ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งได้ขอร้องให้ฝ่ายการเงินและบัญชีของชมรม ได้รายงานสรุปภาวะการเงิน (รายรับ-รายจ่าย) ในการดำเนินธุรกิจบริการท่องเที่ยวของชมรม ฯ ให้สมาชิกได้รับทราบ ผลการดำเนินธุรกิจของชมรม ฯ มีรายรับ-รายจ่ายและผลกำไรดังแสดงในตารางที่ 14

จากสถิติภาวะรายรับ-รายจ่ายของชมรมในตารางที่ 14 พบว่าชมรมมีรายรับจากการดำเนินธุรกิจบริการท่องเที่ยวและดอกเบี้ยเงินฝากทั้งหมด 33,866.54 บาท มีรายจ่ายทั้งสิ้น 25,855.00 บาท และเมื่อหักรายจ่ายทั้งหมดจากรายได้แล้วพบว่าชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งมีผลกำไรทั้งสิ้น 8,011.54 บาท ตามระเบียบข้อบังคับของชมรมและมติของสมาชิกชมรมให้หักเงินผลกำไรร้อยละ 10 ของผลกำไรทั้งหมด นำเข้าเป็นเงินทุนประจำของชมรม จากเงินทุนที่ได้มาจากการระดมหุ้นทั้งหมด 18,300 บาท เมื่อรวมเข้ากับเงินผลกำไรร้อยละ 10 ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งมีเงินทุนทั้งหมด 19,101.15 บาทสำหรับผลกำไรของชมรมที่เหลือจำนวน 7,210.38 บาทนั้น เมื่อนำไปคำนวณเพื่อปันผลตามเรือนหุ้นแล้วพบว่าเงินปันผลจำนวน 7.88 บาทต่อ 1 เรือนหุ้น เงินปันผลนี้สมาชิกชมรมมีมติร่วมกันว่า สมาชิกผู้ใดต้องการเงินปันผลตามจำนวนเรือนหุ้นที่ตนมีหุ้นอยู่ย่อมรับได้โดยติดต่อกับงานการเงินและบัญชีของชมรม แต่อย่างไรก็ตามสมาชิกชมรมส่วนใหญ่มีความประสงค์จะนำเงินปันผลเหล่านี้ไปเพิ่มจำนวนเรือนหุ้นของตนเอง

ตารางที่ 14 ตารางสรุปรายรับ – รายจ่ายในการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวของชมรม
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2543

แหล่งรายรับ	จำนวน (บาท)	รายจ่าย	จำนวน (บาท)	ผลกำไร (บาท)	เงินทุน ประจำ
1. เงินระดมทุน (915 หุ้น ๆ ละ 20 บาท)	18,300	-	-	-	18,300
2. นักท่องเที่ยว 5 กลุ่ม ใช้บริการรายการนำ เที่ยวครึ่งวัน	2,760	- ค่าอาหาร/น้ำดื่ม และค่าตอบแทน มัคคุเทศก์	1,260	1,500	-
3. นักศึกษาชาวสิงคโปร์จำนวน 40 คน ใช้บริการรายการ พักค้างคืน	10,800	- ค่าอาหาร/น้ำดื่ม ค่า ยามรักษาความปลอดภัยและค่าตอบแทน มัคคุเทศก์	8,600	2,200	-
4. นักท่องเที่ยวจาก จังหวัดแพร่พักค้าง คืนแบบ Homestay	6,400	- ค่าอาหาร/น้ำดื่ม ค่าที่พัก และค่าตอบแทนมัคคุเทศก์	5,040	1,360	-
5. นักท่องเที่ยวพักค้าง คืนแบบ Homestay	2,700	- ค่าอาหาร/น้ำดื่ม ค่าที่พัก และค่าตอบแทนมัคคุเทศก์	2,070	630	-
6. นักท่องเที่ยวพักค้าง คืนแบบ Homestay	5,700	- ค่าอาหาร/น้ำดื่ม ค่าที่พัก และค่าตอบแทนมัคคุเทศก์	4,405	1,295	-
7. นักท่องเที่ยวพักค้าง คืนแบบ Homestay	5,130	- ค่าอาหาร/น้ำดื่ม ค่าที่พัก และค่าตอบแทนมัคคุเทศก์	4,130	1,000	-
8. นักเรียนนักศึกษาขอ ใช้สถานที่	200	-	-	200	-
9. ดอกเบี้ยเงินฝาก ธนาคาร	176.54	-	-	176.54	-
รวม	33,866.54		25,855	8,011.54	
		หักร้อยละ 10 นำเข้าเงินทุนชมรมฯ			801.15
			คงเหลือ	7,210.38	19,101.15

ต่อไป นอกจากนั้นชมรมได้เปิดรับสมัครสมาชิกเพิ่มเติมในโอกาสการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวขึ้นปีที่ 2 เพิ่มเติม

จากผลการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งในรอบปีที่ผ่านมา นับว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งซึ่งสมาชิกชมรมส่วนใหญ่ที่มาร่วมประชุมใหญ่ประจำปี มีความรู้สึกดีใจและพอใจในจำนวนเงินปันผลต่อเดือนหุ้นที่ได้รับ ซึ่งนับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่สมาชิกชมรมมีกำลังใจในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

7.5 ผลวิจัยเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น (consequences) จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามการรับรู้ของสมาชิกชมรมมีรายละเอียดดังนี้

7.5.1 ผลที่เกิดขึ้นด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลวิจัยดังแสดงในตารางที่ 15 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.23) ระบุว่ามีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะสมาชิกชมรมที่เป็นฝ่ายจัดเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวกล่าวว่าพวกตนพึงพอใจในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดเตรียมอาหารรวมทั้งกลุ่มสมาชิกที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและกลุ่มที่ให้บริการที่พักแบบ Homestay ต่างพึงพอใจในผลประโยชน์ที่ได้รับเช่นกัน โดยส่วนใหญ่กล่าวว่า เงินค่าตอบแทนที่ได้รับจากการให้บริการถึงแม้จะไม่มากนัก บางครั้งไม่คุ้มกับการที่ต้องหยุดงานในอาชีพประจำวัน หากแต่พวกตนพึงพอใจที่ได้มีโอกาสต้อนรับผู้มาเยือนหมู่บ้านของตน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้คนต่างถิ่น รวมทั้งได้รู้จักเพื่อนใหม่มากขึ้น ในขณะที่คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมทุกคนกล่าวว่าพวกตนได้เรียนรู้และเพิ่มประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น นักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มาใช้บริการทำให้พวกตนเพิ่มประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่มและการให้บริการมากขึ้น และทุกคนมั่นใจว่าจะสามารถดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวด้วยกลุ่มของตนเองต่อไปได้

สำหรับประเด็นการมีโอกาสพบปะผู้คนอื่นหรือการมีเพื่อนใหม่ ผลวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.92) ระบุว่ามีโอกาสพบเพื่อนใหม่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ร้อยละ 23.10 ระบุว่าคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่ได้ร่วมให้บริการที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวโดยตรง เลยไม่มีโอกาสได้พบปะกับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ

ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชมรมด้วยกันนั้น ผลวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 90.39) ระบุว่าสมาชิกชมรมมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและช่วยเหลือร่วมแรงร่วมใจกันมากขึ้น ส่วนอีกร้อยละ 1.92 ระบุว่าความสัมพันธ์เหมือนเดิม และร้อยละ 7.69 รายงานว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลง (ตารางที่ 15) แต่อย่างไรก็ตามผลวิจัยกล่าวได้ว่า การดำเนินธุรกิจชุมชนด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้มีผลให้สมาชิกส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์อันดีระหว่าง

กันเพิ่มมากขึ้นอันจะมีผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปเนื่องจากความร่วมมือร่วมใจและการเข้าใจกันระหว่างสมาชิกในชุมชน

7.5.2 ด้านวัฒนธรรม สำหรับดัชนีชี้วัดผลที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์ประเพณี การใช้พืชสมุนไพรและการทำการเกษตรปลอดสารพิษของชาวบ้านชุมชนบ้านโป่ง ผลการวิจัยแสดงในตารางที่ 15 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 67.21) ระบุว่าหลังจากได้มีการดำเนินกิจกรรมธุรกิจบริการการท่องเที่ยวแล้วสมาชิกชมรม และชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนดีขึ้น เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีไหว้ศาลหอบง เป็นต้น ในขณะที่สมาชิกชมมรร้อยละ 23.08 กล่าวว่า ความร่วมมือในการอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ ยังคงเหมือนเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง และร้อยละ 9.61 ระบุว่า ความร่วมมือกันในการอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ ลดลง

ในประเด็นของการหันกลับมาใช้พืชสมุนไพรเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ และเป็นตัวยารักษาโรคนั้น ผลวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 84.62 ระบุว่าชาวบ้านโป่งหันกลับมาใช้พืชสมุนไพรกันมากขึ้นโดยเฉพาะพืชผักสมุนไพร เช่น ผักหวานป่า ผักขมหนาม ผักคราด ชะพลู ผักเชียงดา (สรรพคุณลดน้ำตาลในเลือด) และจักค่าน (ช่วยฟอกไตและลดอาการจุกเสียดแน่นท้อง) เป็นต้น สำหรับพืชสมุนไพรที่ชาวบ้านยังนำมาใช้ในการปรุงเป็นตำรับยาสมุนไพรเพื่อบำรุงสุขภาพและป้องกันรักษาโรคได้แก่ กวาวเครือแดง กวาวเครือขาว และกวาวเครือดำ ซึ่งนำเถาและหัวของกวาวเครือ มาทำเป็นยาอายุวัฒนะ ไหม้มนางซึ่งชาวบ้านจะนำเปลือกไปต้มให้สตรีที่คลอดบุตรแล้วมีน้ำนมน้อยดื่มซึ่งจะทำให้สตรีนั้นมีน้ำนมเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีต้นมะเขือแจ้เครือฮ่อสะพายควายและต้นฝาง ซึ่งปัจจุบันยังนำมาเป็นส่วนประกอบในการทำยารักษาโรค

สำหรับการประกอบอาชีพการเกษตรปลอดสารพิษนั้น ผลวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 63.46 รายงานว่ามีจำนวนเกษตรกรทำการเกษตรปลอดสารพิษมากขึ้น ร้อยละ 25.00 ระบุว่าคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลงในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลอีกร้อยละ 11.54 รายงานว่า มีจำนวนผู้ทำการเกษตรปลอดสารพิษน้อยลง สำหรับรูปแบบของการเกษตรปลอดสารพิษในชุมชนบ้านโป่งได้แก่ การลดการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช การทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริ การปลูกผักกางมุ้ง (ผักปลอดสารพิษ) ซึ่งในอดีตได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้และสำนักงานเกษตรอำเภอสันทรายซึ่งได้รับผลดี แต่ปัจจุบันโครงการนี้หยุดชะงักไปเนื่องจากปัญหาด้านการบริหารของผู้บริหารโครงการพัฒนาบ้านโป่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนระบุว่าจำนวนผู้ทำการเกษตรปลอดสารพิษลดลง

7.5.3 ผลที่เกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมตามดัชนีชี้วัดต่าง ๆ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 16 ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

(1) ความสะอาดปลอดภัยของชุมชน ผลวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 96.15 ระบุว่าชุมชนบ้านโป่งสะอาดขึ้นและปราศจากขยะ ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลอีกร้อยละ 3.85 กล่าวว่าชุมชนยังคงความสะอาดเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีผู้ให้ข้อมูลคนใดระบุว่าความสะอาดของชุมชนลดลง ผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความสะอาดและปลอดภัยของชุมชน ซึ่งในการประเมินผลความก้าวหน้า (progress evaluation) พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในความสะอาดและปลอดภัยของชุมชนบ้านโป่ง

(2) ความสะอาดของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ผลการวิจัยพบเช่นกันว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.15) ระบุว่าแหล่งน้ำธรรมชาติมีความสะอาดขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกของชุมชนบ้านโป่งได้ร่วมมือร่วมใจปกป้องรักษาทรัพยากรน้ำซึ่งมีความสำคัญสำหรับการบริโภคและอุปโภคของทุกชีวิตในชุมชน

(3) การหาของป่าของชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 61.54) กล่าวว่าชาวบ้านยังคงมีการหาของป่าเหมือนเช่นเคย เนื่องจากผลผลิตจากป่ายังคงนำมาซึ่งรายได้เสริม เช่น เห็ดเผาะ ซึ่งชาวบ้านโป่งกล่าวเป็นเสียงเดียวกัน เห็ดเผาะบริเวณป่าบ้านโป่งเป็นเห็ดที่มีรสอร่อยกว่าเห็ดเผาะจากพื้นที่อื่น ๆ ด้วยเหตุนี้เห็ดเผาะจากป่าบ้านโป่งจึงมีราคาสูงกว่าเห็ดเผาะจากถิ่นอื่น ซึ่งชาวบ้านโป่งจะนิยมเข้าป่าไปเก็บเห็ดเผาะกันระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคมของทุกปี หลังจากหมดช่วงเห็ดเผาะแล้วชาวบ้านจะเก็บเห็ดชนิดอื่น ๆ เช่น เห็ดไข่ห่าน เห็ดหล่ม เห็ดถ่าน เห็ดดิน เห็ดแดงและเห็ดห้า เป็นต้น เห็ดต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ชาวบ้านโป่งกล่าวว่ามีรสชาติดี ผู้คนนิยมนำมาปรุงเป็นอาหารจึงมักขายได้ราคาสูง นอกเหนือจากเห็ดชนิดต่าง ๆ แล้ว ชาวบ้านบ้านโป่งยังหาของป่าชนิดอื่น ๆ เช่น ไซมดแดง ไซจักจั่น จิ้งกูด และแมงมัน เพื่อนำมาประกอบอาหาร แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ให้ข้อมูลบางส่วน (ร้อยละ 32.69) ระบุว่า การหาของป่าของชาวบ้านบ้านโป่งลดจำนวนลงกว่าเดิม

(4) ผลภาวะด้านเสียง เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในชุมชน ผลวิจัยในตารางที่ 15 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 90.39 ระบุว่าเมื่อมีกลุ่มนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านมิได้สร้างความรำคาญให้กับชุมชนแต่อย่างใด โดยเฉพาะการส่งเสียงดังให้ชาวบ้านเกิดความรำคาญ ทั้งนี้อาจเนื่องจากชุมชนบ้านโป่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ดังนั้นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจึงปรารถนาที่จะชื่นชมกับธรรมชาติ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเจ้าของถิ่นเท่านั้น โดยมีเข้ามาดื่มสุราหรือของมีเมาอันเป็นสาเหตุให้ส่งเสียงดังรบกวนชาวบ้าน

(5)ความร่วมมือของชาวบ้านในการดูแลรักษาป่า ข้อมูลในตารางที่ 15 สามารถกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.39) ระบุว่าชาวบ้านโป่งมีความร่วมมือในการดูแลอนุรักษ์รักษาป่าบ้านโป่งมากขึ้นกว่าเดิม ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลอีกร้อยละ 7.69 กล่าวว่าความร่วมมือกันของชาวบ้านในการอนุรักษ์รักษาป่ายังคงเหมือนเดิมกับอดีตที่ผ่านมา ซึ่งชาวบ้านบ้านโป่งได้ร่วมมือร่วมใจกันปกป้องผืนป่าที่สมบูรณ์ผืนสุดท้ายที่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ที่สุดเอาไว้ได้ อย่างไรก็ตามผลวิจัยสรุปได้ว่าหลังจากกิจกรรมท่องเที่ยวได้ดำเนินการ รวมทั้งมีการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนแล้ว มีผลให้ชาวบ้านเรียนรู้ว่าทรัพยากรป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ของชุมชนได้กลับกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ของยุคใหม่ที่ต้องการมาสัมผัสเรียนรู้ความหลากหลายในธรรมชาติอันนำมาซึ่งรายได้ของผู้คนในชุมชน ดังนั้นชาวบ้านจึงมีความร่วมมือกันอนุรักษ์รักษาป่าจำนวนมากขึ้น นอกจากนั้นชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งได้กำหนดให้มีฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติโดยกำหนดให้นายแก้ว คำลาพิศ เป็นหัวหน้างานทำหน้าที่สอดส่องดูแลป่าบ้านโป่งเพื่อป้องกันมิให้ชาวบ้านจากถิ่นอื่นเข้ามาลักตัดฟันต้นไม้ รวมทั้งพืชสมุนไพรต่างๆ ในป่าซึ่งพบว่ามีต้นกวาวเครือทั้ง 3 ชนิดอยู่เป็นจำนวนมาก

7.6 ปัญหาของการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 16 สามารถกล่าวได้ว่า สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ยังพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมธุรกิจบริการการท่องเที่ยวอยู่บางประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกชมรมจำนวน 6 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 52 คน ระบุว่าสมาชิกชมรมยังขาดความรู้ความเข้าใจในเทคนิคและวิธีการประเมินผลการดำเนินงาน นอกจากนั้นสมาชิกชมรมอีก 28 คน ยังระบุว่าชมรมยังมีจุดอ่อนด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อผลทางด้านการตลาดอยู่จึงทำให้มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการไม่มากอย่างที่คาดคิด รวมทั้งชุมชนและบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังขาดโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สามารถสื่อให้ผู้มาเยือนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ประเด็นปัญหาทั้ง 3 ประเด็นนี้นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่ชมรมจำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องนำยุทธวิธีด้านการตลาดที่เชิญผู้แทนบริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพมหานครมาทดลองใช้บริการรวมทั้งแสวงหาช่องทางประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการเช่นกัน ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายซึ่งจำเป็นต้องใช้เงินทุนในการดำเนินการเช่นกัน สำหรับ

ประเด็นปัญหาอื่น ๆ ที่สมาชิกชมรมได้ระบุขึ้นมานั้น ได้แสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 16

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการรับรู้ในผลที่เกิดขึ้น (consequences)จากการดำเนินกิจกรรมธุรกิจบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ผลที่เกิดขึ้น	ดีขึ้น/เพิ่มขึ้น		คงเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง		ลดลง/เลวลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
① ด้านเศรษฐกิจ-สังคม						
- รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม	49	94.23	3	5.77	-	-
- ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจชนิดอื่น (ทางอ้อม)	41	78.84	9	17.31	2	3.85
- โอกาสพบปะบุคคล/เพื่อนใหม่	40	76.92	12	23.08	-	-
- ความสัมพันธ์ของสมาชิก	47	90.39	1	1.92	4	7.69
② ด้านวัฒนธรรม						
- ความร่วมมือในการอนุรักษ์ประเพณี	35	67.31	12	23.08	5	9.61
- การใช้พืชสมุนไพร	44	84.62	4	7.69	4	7.69
- การทำการเกษตรปลอดสารพิษ	33	63.46	13	25.00	6	11.54
③ ด้านสิ่งแวดล้อม						
- ความสะอาดของชุมชน	50	96.15	2	3.85	-	-
- ความสะอาดของแหล่งน้ำธรรมชาติ	51	98.08	-	-	1	1.92
- การหาของป่าของชาวบ้าน	3	5.77	32	61.54	17	32.69
- มลภาวะด้านเสียงเมื่อมีนักท่องเที่ยว	5	9.61	47	90.39	-	-
- ความร่วมมือของชาวบ้านในการดูแลรักษาป่า	47	90.39	4	7.69	1	1.92

ตารางที่ 16 ปัญหาของการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งตามการรับรู้ของสมาชิก

ชนิดของปัญหา	จำนวน *
1. ขาดความรู้ความเข้าใจในเทคนิคและวิธีการประเมินผล	26
2. โครงการมีจุดอ่อนด้านการทำการตลาด (ขาดความชำนาญด้านการประชาสัมพันธ์)	28
3. ขาดโปรแกรมการสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สมบูรณ์	26
4. การประชุมของชมรมแต่ละครั้งใช้เวลานานเนื่องจากสมาชิกไม่ตรงต่อเวลา	15
5. เกิดความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวบ้านในแนวคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	12
6. ชมรมขาดเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน	6
7. ขาดผู้รับผิดชอบดำเนินงานในบางกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนงาน	4
8. การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมเป็นการตัดสินใจโดยฝ่ายบริหารจัดการ	5
9. สมาชิกชมรมบางคนไม่เข้าร่วมประชุม	5
10. สมาชิกชมรมมีโอกาสรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกัน	5

* ผู้ให้ข้อมูลระบุได้มากกว่า 1 ปัญหา

7.7 สรุปผลวิจัยในขั้นตอนการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบการประเมินผล CSE นี้สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินการธุรกิจชุมชนด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจบริการซึ่งสามารถนำมาเป็นผลในการประชุมใหญ่ประจำปีในอัตรา 7.88 บาทต่อ 1 เรือนหุ่น ซึ่งมีผลให้สมาชิกชมรมมีกำลังใจที่จะดำเนินธุรกิจบริการต่อไป

สำหรับผลที่เกิดขึ้น (consequences) จากการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวตามการรับรู้ของสมาชิกชมรมนั้น ผลวิจัยสามารถสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พึงพอใจต่อรายได้ที่ได้รับจากการให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งพอใจผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในทางอ้อม คือ การได้ขายผลิตภัณฑ์เกษตรที่กลุ่มแม่บ้านนำไปปรุงอาหารให้นักท่องเที่ยวหรือผลผลิตการเกษตรที่นักท่องเที่ยวซื้อกลับบ้าน นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พึงพอใจที่มีโอกาสพบปะผู้คนและได้เพื่อนใหม่ อีกทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างสมาชิกชมรม ทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์ร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้นกว่าเดิม ในประเด็นผลที่เกิดขึ้นด้านวัฒนธรรมนั้นพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมบริการการท่องเที่ยวมีผลให้ชาวบ้านมีความร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีของชุมชนมากขึ้น มีการใช้พืชสมุนไพรมากขึ้น และมีชาวบ้านทำการเกษตรปลอดสารพิษเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนั้นผลที่เกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อม ผลวิจัยสรุปได้ว่าการดำเนินการกิจกรรมบริการการท่องเที่ยวของชมรมมีผลให้ชุมชนบ้านโป่งมีความสะอาดมากขึ้น แหล่งน้ำสะอาดขึ้น การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางเสียงที่รบกวนแก่ชุมชน หากแต่การหาของป่าเป็นการบริโภคและจำหน่ายของชาวบ้านยังคงเหมือนเดิม แต่รูปแบบของการหาของป่า เช่น เก็บเห็ดชนิดต่าง ๆ การเก็บไผ่ผัดแดง ไข่จิ้งจั่น ได้เปลี่ยนไปในรูปแบบที่ไม่ทำลายธรรมชาติ ส่วนประเด็นของความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในการดูแลรักษาป่านั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และดูแลรักษาป่ามากขึ้นกว่าเดิม

บทที่ 8

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยประยุกต์รูปแบบจำลองการประเมินผลของ Center of the Study and Evaluation (CSE model) เป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อหาคำตอบเชิงประจักษ์ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ คือ 1) เพื่อทราบถึงศักยภาพของชุมชนบ้านโป่งในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาและพัฒนา รูปแบบการดำเนินกิจกรรมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชุมชนเป็นฐาน 3) เพื่อศึกษาลักษณะหรือ รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกของชมรมในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวและ 4) เพื่อวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงประยุกต์แบบจำลองการประเมินผลของ Center of the Study and Evaluation (CSE model) เป็นกรอบในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการสำรวจปัญหาและความต้องการ (need assessment) 2) ขั้นการวางแผนแก้ปัญหา (program planning) 3) ขั้นการประเมินผลการดำเนินงาน (implementation evaluation) 4) ขั้น การศึกษาผลความก้าวหน้า (progress evaluation) และ 5) ขั้นประเมินผลที่เกิดขึ้น (outcome evaluation)

ผลการดำเนินวิจัยขั้นตอนแรกคือ ขั้นการสำรวจปัญหาและความต้องการนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อหาคำตอบเชิงประจักษ์ในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาและสำรวจศักยภาพของชุมชนบ้านโป่งที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การศึกษาวิจัยในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยร่วมกับผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้านผู้อาวุโส จำนวน 10 คนที่คุ้นเคยกับ ผืนป่าอนุรักษ์แห่งนี้ ดำเนินการสำรวจในระหว่างเดือน มีนาคม-เมษายน พ.ศ. 2542 ซึ่งพบว่า ผืนป่าแห่งนี้เป็นป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) มีสภาพป่าโปร่ง ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ ป่าชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้เหียง ไม้ติง ไม้สัก ไม้พลวง และอื่น ๆ ลึกเข้าไปเป็นลักษณะป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) ซึ่งประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ขนาดใหญ่ เช่น กระบก ตะเคียนทอง มะเดื่อ ยางนา สลับไปกับป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) ซึ่งพบพันธุ์ไม้โบราณ ดงไม้สัก พืชสมุนไพรต่าง ๆ เช่น เปล้าน้อย เปล้าหลวง กวาวเครือ มะไฟป่า เครือออน แสลงใจ รางจืด

ต้นฝาง ฮ่อสะพายควายและเฟิร์นนานาชนิด โดยเฉพาะผักพ้อคำตีเมย และหัวปง (แหล่ง
ตาน้ำผุด) ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำสูงมาก สำหรับนกและสัตว์ป่า
สามารถพบเห็นได้ สำหรับนกที่สำคัญได้แก่ นกตีทอง นกแซงแซว นกเป็ดน้ำ นกขุนแผน
นกขมิ้นตอง นกปรอด นกเขาเขียว และนกกระจาบ สำหรับสัตว์ป่ามักเป็นสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์
เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็ก เช่น อีเห็น ตุ่น ตะกวด เม่น กระรอก กระแต ชะนี ไก่ป่า เต่า และ
งู สำหรับแมลงที่พบ ได้แก่ ผีเสื้อนานาชนิด เพลี้ยข้าวตอก (ซึ่งอิงอาศัยอยู่กับต้นฮ่อสะพาย
ควาย) จักจั่น (ชาวบ้านเก็บตัวอ่อน (ไข่) มาเป็นอาหาร) มดแดง และจิ้งกุ่ง

สำหรับข้อมูลทางวัฒนธรรมนั้น จากการสนทนาเชิงสังเคราะห์กับผู้นำหมู่บ้าน
และผู้อาวุโสพร้อมทั้งสำรวจหลักฐานต่าง ๆ พบว่าชุมชนบ้านโป่งมีศาสนสถานที่สำคัญอยู่ คือวัด
ดอยแท่นพระผาลทองที่มีประวัติความเป็นมาที่มีคุณค่าแก่การศึกษาเรียนรู้ อีกทั้งสถาปัตยกรรม
การก่อสร้างที่แตกต่างไปจากวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย นอกจากนั้นชุมชนบ้านโป่งยังคงสืบทอด
ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของบรรพบุรุษอย่างเข้มแข็ง ผลวิจัยพบว่าประเพณีและพิธีกรรมที่
สำคัญควรแก่การศึกษาเรียนรู้ได้แก่ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีไหว้ศาลหอพง พิธีไหว้ศาลหอพง
พิธีแหกนา เป็นต้น รวมทั้งชุมชนบ้านโป่งยังมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ

จากข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนที่
สำรวจได้ คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน
พบว่ามียุทธศาสตร์ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากผืนป่าอนุรักษ์แห่งนี้ยังคงความ
สมบูรณ์ทางระบบนิเวศทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สภาพป่ามี
ลักษณะดั้งเดิม (pristine) มีความโดดเด่น เช่น จุดตาน้ำผุด(หัวปง) และมีองค์ประกอบการท่องเที่ยว
ที่หลากหลาย จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในขั้นที่สองตามกรอบการวิจัยคือ ขั้นการวางแผน
แก้ปัญหา โดยคณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory
Action Research, PAR) ได้รูปแบบโดยร่วมกับผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน
ครูโรงเรียนบ้านโป่ง พัฒนาการ และชาวบ้านที่สมัครใจ จำนวนทั้งสิ้น 35 คน มาร่วมประชุมตาม
ขั้นตอนของเทคนิค AIC (appreciation influence and control) โดยทุกขั้นตอนเปิดโอกาสให้ทุกคน
แสดงความคิดเห็นและกำหนดภาพของชุมชนในอนาคต การประชุมโดยเทคนิค AIC ได้ดำเนินการ
ในหมู่บ้าน ณ โรงประชุมของโรงเรียนบ้านโป่งตอนกลางคืน ระหว่างเวลา 19.00 น. - 22.00 น.
จำนวน 9 ครั้ง ในระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2542 ผลการประชุมด้วยเทคนิค
AIC สรุปได้ดังนี้

1) ชาวบ้านได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนบ้านโป่งทั้ง 4 ด้าน คือ
เศรษฐกิจ-สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งพบว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่ใหญ่

ที่สุด เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง ซึ่งสาเหตุของปัญหาคือ ราคามลผลิตตกต่ำ ขาดแหล่งน้ำ ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตไม่ได้มาตรฐานและถูกพ่อค้าคนกลางโกงเงินจากการขายผลผลิต การรับจ้างมีสภาพไม่แน่นอนเนื่องจากภาวะผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศ สำหรับปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมพบว่ามีปัญหาเพียงเล็กน้อย ส่วนด้านวัฒนธรรมชาวบ้านยังคงประพฤติปฏิบัติประเพณีดั้งเดิมอยู่ เช่น ประเพณีไหว้ศาลหอบง ประเพณีเดือนหก ประเพณีทานข้าวใหม่ ประเพณีทางก๋วยสลาก ประเพณีปีใหม่เมือง และมีศาสนสถานที่เก่าแก่อายุหลายร้อยปีคือ วัดดอยแท่นพระผาลทอง ที่เชื่อกันว่าสร้างในสมัยพระเจ้ากือนา และขุดพบวัตถุเครื่องใช้โบราณซึ่งจัดแสดงอยู่ภายในวัด

สำหรับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า ในอดีตป่าธรรมชาติผืนนี้เคยถูกบุกรุกจากบุคคลภายนอกแต่ปัจจุบันชาวบ้านได้รวมใจกันปกป้องรักษา ภายในป่าอนุรักษ์แห่งนี้ยังคงสภาพเดิมมีนกนานาชนิดและสัตว์ป่าบางชนิด ส่วนพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคพบว่ามีมากมายเช่น กวาวเครือ ฝาง อบเชย นมนาง เปิ้ลาลอง เครือออน ข่อย มะไฟป่า ต้นข้าวหมอก อังกาบ รางจืด ฯลฯ ซึ่งสมาชิกชุมชนได้ยืนยันผลการสำรวจศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนที่คณะผู้วิจัยและผู้นำชุมชนได้ร่วมกันดำเนินการในรอบแรก

2) จากการวิเคราะห์ปัญหาและเหตุของปัญหา สมาชิกที่ประชุมได้ร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจบนศักยภาพของตนเองและทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ ทุกคนมีมติว่าเห็นสมควรดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพัฒนาให้เป็นธุรกิจของชุมชน อันจะเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่สมาชิกในชุมชน อีกทั้งจะส่งผลให้เกิดการปกป้องรักษา ป่าอนุรักษ์ ซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป โดยทุกคนมีมติให้จัดตั้งเป็น ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งและร่วมกันจัดทำแผนดำเนินการหรือแผนปฏิบัติการของชมรมฯ ดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

3) คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงและเสนอแนะแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้สมาชิกที่ประชุมรับทราบ ที่ประชุมจึงมีมติแต่งตั้งประธานชมรม (นายวันชัย นันทพิพัฒน์ เป็นประธานชมรม) และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ อีก 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารจัดการ ฝ่ายพัฒนาและจัดการนำเที่ยว ฝ่ายส่งเสริมและประสานงานบริการ ฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนา ทรัพยากรการท่องเที่ยว และฝ่ายประชาสัมพันธ์ เพื่อรับผิดชอบดำเนินกิจกรรมในรูปของชมรมที่มีโครงสร้างการบริหารที่แน่นอนและข้อผูกพันที่สมาชิกให้พันธสัญญา

4) คณะกรรมการชมรมฯ ได้จัดการประชุมเพื่อร่างระเบียบและข้อบังคับของชมรม โดยมีคณะผู้วิจัยให้คำปรึกษา สำหรับทุนดำเนินธุรกิจของชมรมได้มาจากการระดมทุนจากสมาชิก

ชมรมหุ่นละ 20 บาท และสมาชิกจะสามารถมีหุ้นได้ไม่เกินคนละ 100 หุ้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันการผูกขาด ปัจจุบันชมรมฯ มีสมาชิกทั้งสิ้น 56 ราย

5) คณะกรรมการชมรมฯ ได้จัดการประชุมโดยมีคณะผู้วิจัยร่วมให้คำปรึกษาในการกำหนดกิจกรรมหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวและอัตราค่าบริการ รวมทั้งเกณฑ์การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่สมาชิก โดยแบ่งรายการท่องเที่ยวเป็น 4 รายการ มีอัตราค่าบริการและกิจกรรมที่แตกต่างกันตั้งแต่รายการนำเที่ยวครึ่งวันอัตราค่าบริการ 80 บาท ถึงรายการนำเที่ยวแบบค้างคืนอัตราค่าบริการ 270 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน สำหรับการแบ่งปันผลประโยชน์นั้นผู้ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะได้รับค่าจ้างคนละ 100 บาท ต่อการนำเที่ยว 1 กลุ่ม การพักค้างคืนแบบ Homestay เจ้าของบ้านจะได้รับเงิน 120 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน โดยเจ้าของบ้านต้องจัดเตรียมอาหารเช้าแก่นักท่องเที่ยวด้วย กลุ่มแม่บ้านจะเป็นผู้จัดเตรียมอาหารกลางวันและอาหารเย็น โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาจัดทำ สำหรับค่าอาหารและเครื่องดื่มจะได้รับ 60 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน ในกรณีที่มิ้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจำนวนน้อย มัคคุเทศก์จะนำนักท่องเที่ยวไปทานอาหารตามร้านอาหารที่เป็นสมาชิกของชมรมฯ ในหมู่บ้าน และร้านอาหารจะแบ่งเงินเข้าชมรมอัตราร้อยละ 5 ของค่าอาหารทั้งหมด สำหรับค่าบริการที่เหลือจากรายจ่ายจะนำเข้าเป็นผลกำไรของชมรม โดยฝ่ายการเงินและบัญชีจะจัดทำบัญชีและนำเงินเข้าฝากไว้กับธนาคาร เพื่อนำมาปันผลตามจำนวนเรือนหุ้นในการประชุมใหญ่ประจำปี

6) คณะผู้วิจัยได้ประสานงานกับวิทยาการของมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดฝึกอบรมเสริมความรู้ด้านการเงินและบัญชีให้แก่ฝ่ายบริหารจัดการ และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้แก่ฝ่ายพัฒนาและจัดการนำเที่ยวเพื่อเสริมประสบการณ์ด้านการสื่อความหมายธรรมชาติ และวัฒนธรรมแก่ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นรวมทั้งหลักสูตรการค้นหาและพัฒนาจุดสนใจเพื่อการท่องเที่ยว

7) คณะผู้วิจัยร่วมกับฝ่ายประสานงานการบริการนำเที่ยว ทำแผนงานส่งเสริมและพัฒนาจุดสนใจโดยสำรวจและกำหนดเส้นทางเดินธรรมชาติ (nature trail) ในบริเวณผืนป่าอนุรักษ์โดยร่วมกันคำนึงถึงสภาพทางกายภาพ หลักการจัดทำเส้นทาง การกำหนดหลักหมุดและแผ่นพับสื่อความหมาย และรายละเอียดหรือประเด็นสิ่งที่จะสื่อความหมาย ผลการดำเนินงานร่วมกันสมาชิกชมรมฯ ได้ร่วมกันจัดทำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ พร้อมทั้งกำหนดหลักหมุดบนจุดสนใจและแผ่นพับสื่อความหมาย จำนวน 2 เส้นทาง คือ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ “ปง ธรรมชาติมอบให้” ซึ่งมีความยาว 2,300 เมตร มีจุดสนใจทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมความเชื่อ จำนวน 10 จุด ใช้ระยะเวลาเดินศึกษาประมาณหนึ่งชั่วโมงครึ่งถึงสองชั่วโมง ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งอยู่เหนือขึ้นไปบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยใจ คือ เส้นทางเดินศึกษา

ธรรมชาติ “ความหลากหลายของป่าเบญจพรรณ” ซึ่งมีความยาว 1,750 เมตร มีจุดสนใจจำนวน 11 จุด ใช้เวลาเดินศึกษาธรรมชาติประมาณ สองชั่วโมงถึงสองชั่วโมงครึ่ง นอกจากนั้นดำเนินการสำรวจบ้านของสมาชิกที่สมัครใจให้บริการที่พักแบบ Homestay ได้จำนวน 8 หลังคาเรือน ในระยะเริ่มแรกกับนักท่องเที่ยวได้ครั้งละ 20 คน ดำเนินการจัดเตรียมสถานที่กางเต็นท์พักแรมในกรณีที่นักท่องเที่ยวนำเต็นท์มาเอง จัดเตรียมเส้นทางในการศึกษาเรียนรู้การปลูกไม้ตัดดอกของชาวบ้าน สวนผลไม้และสวนเกษตรผสมผสานตามเกษตรทฤษฎีใหม่ร่วมกับฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

8) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ได้ดำเนินการจัดทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งและดำเนินการเผยแพร่สู่สาธารณชน

9) เพื่อให้เกิดทักษะและความมั่นใจในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมฯ และคณะผู้วิจัยได้ไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งดำเนินการโครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย ระหว่างวันที่ 2 - 4 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งทำให้คณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งได้รับความรู้และประสบการณ์จากการพูดคุยและเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันกับคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น เมื่อคณะกรรมการชมรมฯ กลับจากดูงาน โครงการนำร่องการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชมรมฯ จึงได้เริ่มให้บริการตามขั้นตอนที่ 3 คือ ขั้นตอนการ (implementation evaluation) ของกรอบดำเนินงานวิจัย

ผลการดำเนินงานวิจัยเพื่อหาคำตอบในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชุมชนเป็นฐานนั้นเป็นขั้นของการดำเนินงานตามโครงการนำร่อง (pilot project) ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2542 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2543 นั้น ผลการดำเนินงานพบว่ามียุทธศาสตร์นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มจำนวน 4 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 120 คน โดยมาท่องเที่ยวตามรายการนำเที่ยวครึ่งวัน (ไป-กลับ) และรายการนำเที่ยวแบบพักค้างคืน หลังจากชมรมฯ ได้รับการจอร์รายการนำเที่ยวแล้ว ประธานชมรมจะเรียกประชุมคณะกรรมการและสมาชิกชมรม เพื่อแจ้งข่าวที่จะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการและแบ่งงานให้แก่แต่ละฝ่ายและแต่ละบุคคลรับผิดชอบกิจกรรม รวมทั้งร่วมกับคณะผู้วิจัยออกแบบประเมินผลให้นักท่องเที่ยวกรอกข้อมูลหลังจากใช้บริการแล้ว ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการแบ่งออกเป็น 7 ด้านซึ่งได้แก่ การบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริการด้านอาหาร การบริการด้านข่าวสารข้อมูล

ค่าบริการที่เรียกเก็บ ความสะอาดปลอดภัยของชุมชนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน แต่ละด้านจะมีข้อความย่อยเกี่ยวกับการให้บริการที่ครอบคลุมประเด็นใหญ่ และมีคำตอบให้นักท่องเที่ยวเลือกตอบตามความพึงพอใจของตนว่า “พึงพอใจระดับมาก” “ปานกลาง” “น้อย” หรือ “ไม่พึงพอใจเลย” ผลการประเมินแต่ละครั้งได้นำมาวิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในแต่ละประเด็นและได้ถูกนำเสนอในการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกชมรมฯ หลังจากนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มมาใช้บริการแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกชมรมฯ ได้รับทราบและหาแนวทางในการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการต่าง ๆ ให้เป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวให้มากที่สุดบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนให้ยั่งยืน ผลการประเมินในขั้นตอนนี้พบว่ามีบางประเด็นที่นักท่องเที่ยวแสดงความพึงพอใจในระดับปานกลาง และบางประเด็นให้ความพึงพอใจระดับมาก ซึ่งประเด็นของความพอใจระดับปานกลางได้ถูกนำมาพิจารณาและตัดสินใจโดยคณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกชมรมฯ ในการปรับปรุงการให้บริการครั้งต่อไป

ในขั้นตอนของการศึกษาผลของความก้าวหน้า (progress evaluation) ของกรอบการวิจัยนั้น ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการมากขึ้น จึงมีผลให้มีกลุ่มนักท่องเที่ยวมาใช้บริการอย่างต่อเนื่องในระหว่างเดือนมีนาคม - พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ผลการดำเนินการมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการอีกจำนวน 6 กลุ่มจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ และบางครั้งมีชาวต่างประเทศเข้าร่วมกิจกรรมด้วย สำหรับรูปแบบหรือรายการนำเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเลือกมาใช้บริการในช่วงนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นรายการนำเที่ยวและพักค้างคืนแบบ Homestay จำนวน 5 กลุ่ม (นักท่องเที่ยวจำนวน 92 คน) ส่วนอีก 1 กลุ่มเป็นนักเรียนนักศึกษาซึ่งเข้ามาศึกษาธรรมชาติเพียงครั้งวัน ผลของการประเมินการให้บริการการท่องเที่ยวในขั้นตอนนี้พบว่า ประเด็นการให้บริการซึ่งได้ปรับปรุงรูปแบบการให้บริการไปแล้วนั้น นักท่องเที่ยวแสดงความพึงพอใจในระดับมากเกือบทุกประเด็นของการบริการที่ได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริการที่พักแบบ Homestay และการบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ผลการศึกษาลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นพบว่าสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) ในขั้นตอนของการวางแผนโครงการและในจำนวนนี้สมาชิกส่วนมากที่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนเป็นไปในลักษณะมีความร่วมมือระหว่างสมาชิกและคณะผู้วิจัย (cooperation) สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานและขั้นตอนการติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานนั้น ผลวิจัยพบว่าสมาชิกชมรมฯ มีส่วนร่วมในลักษณะมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามผลวิจัยพบว่าในขั้นตอนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานนั้นมีจำนวนสมาชิกชมรมที่มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (pseudo - participation)

มากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ ส่วนขั้นตอนสุดท้ายคือ ขั้นตอนการแบ่งปันผลประโยชน์นั้น สมาชิกชมรมเกือบทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงานในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และกลุ่มใหญ่มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจ (empowerment) ซึ่งเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่พึงปรารถนามากที่สุดในกระบวนการพัฒนา นอกจากนั้นคณะกรรมการดำเนินงานของชมรมกล่าวว่าพวกตนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น นักท่องเที่ยว แต่ละกลุ่มที่มาใช้บริการทำให้พวกตนเพิ่มประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่มและการให้บริการมากขึ้น และทุกคนมั่นใจว่าจะสามารถดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวด้วยกลุ่มของตนเองต่อไป

ในประเด็นของการประเมินผลที่เกิดขึ้น (outcome evaluation) นั้นถึงแม้ว่าระยะการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานและโครงการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งยังไม่ยาวนานพอที่จะมั่นใจว่า การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวจะมีความยั่งยืน แต่เมื่อประเมินผลที่เกิดขึ้นตามตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ ของโครงการวิจัยแต่ละด้านพบว่าด้านเศรษฐกิจและสังคม สมาชิกชมรมฯ ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากกิจกรรมท่องเที่ยว การมีโอกาสได้รู้จักกับนักท่องเที่ยว สมาชิกชุมชนและชมรมมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทุกคนกล่าวว่าอาชีพเสริมเกิดขึ้นท่ามกลางภาวะผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศ และชาวบ้านมีความร่วมมือกันในการสอดส่องดูแลทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนมากกว่าเดิม ในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยเพิ่มมากขึ้น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติปราศจากขยะ ชาวบ้านลดละการล่าสัตว์ป่าและนกเป็นอาหารเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากทราบว่าเป็นทรัพยากรสำคัญของการท่องเที่ยว ส่วนประเด็นการหาของป่า เช่น เห็ดชนิดต่าง ๆ ตัวอ่อนจิ้งจั่นและไข่มดแดง ชาวบ้านยังคงออกหาเพื่อบริโภคและจำหน่ายอย่างเดิม แต่พฤติกรรมการเก็บได้เปลี่ยนไปเช่นแต่ก่อนชาวบ้านจะตัดต้นไม้หรือกิ่งไม้เพื่อเก็บตัวอ่อนจิ้งจั่น แต่ปัจจุบันได้หาวิธีการอื่น ๆ ในการเก็บโดยไม่ต้องตัดฟันต้นไม้อีกต่อไป นอกจากนั้นฝ่ายอนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติยังจัดการสอดส่องดูแลและป้องกันชาวบ้านจากถิ่นอื่นเข้ามาลักตัดฟันต้นไม้และพืชสมุนไพรต่าง ๆ ในป่าอนุรักษ์ของชุมชนด้วย

การอภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาการของชุมชนใด ๆ นั้นจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง จึงจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ความยั่งยืนดังกล่าวจึงเป็นวิสัยทัศน์หลักที่ทุกชุมชนพึงมุ่งไปในกระบวนการพัฒนาสังคมของตน ดังนั้นการที่ชุมชนจะพัฒนาไปได้ ชุมชนต้องรู้จักตนเองเสียก่อน นั่นคือ ชุมชนต้องรู้จักที่จะวิเคราะห์สังคมของตน ปრაกฏการณ์ใด ๆ จะมีความหมายอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับคนที่มอง คนแต่ละชุมชนหรือสังคมจะสร้างโลกของตนขึ้นมา แล้วมีวิถีดำเนินชีวิต

ตามแนวที่ตนสร้างขึ้น ดังนั้นการที่จะรู้ว่าสังคมใดมีลักษณะอย่างไรหรือจะเข้าใจสังคมใดจะต้องมองสังคมนั้นด้วยสายตาของคนในสังคมนั้นเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2540 : 151) ขณะเดียวกันคนภายนอกชุมชนอย่างนักพัฒนาหรือนักวิจัยจำเป็นต้องมีวิธีการเรียนรู้ชุมชนที่จะเข้าไปพัฒนา โดยต้องมีวิธีการเรียนรู้แบบที่เรียกว่ามนุษย์วิธี (ethnomethodology) กล่าวคือ นักพัฒนาต้องหยุดชะงักชีวิตของตนเองไว้ชั่วคราวและเข้าไปดำรงชีวิตในการรับเอากรอบสังคมทุก ๆ มิติของชุมชนเป้าหมายไว้ราวกับเป็นของตนเองหรือเป็นสมาชิกจริง ๆ ของชุมชนนั้น และมองปรากฏการณ์สังคมอย่างคนในชุมชนจึงสามารถเห็นฐานแห่งความเป็นจริงของสังคมนั้นได้ วิธีเข้าถึงข้อมูลแบบนี้จึงเป็นฐานแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังที่นิศา ชูโต (2540 : 23) ระบุว่าการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ของบุคคลอื่นได้ เราจะต้องเข้าไปสู่ประสบการณ์นั้นจริง ๆ ดังนั้นนักวิจัยหรือนักพัฒนาจึงต้องร่วมเรียนรู้ สัมผัส วิจัยและวิเคราะห์ชุมชนไปพร้อมกันกับสมาชิกชุมชน ซึ่งจะผลักดันให้นักวิจัยเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน

สำหรับกลไกของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (mechanism of social change) นั้น Vago (1980 : 91) ได้จำแนกไว้หลายประการ ซึ่งได้แก่ เทคโนโลยีที่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบอุดมการณ์ของชุมชน การแข่งขัน การขัดแย้ง การเมือง เศรษฐกิจ และการกดดันทางโครงสร้างกลไกการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเหล่านี้จะสามารถผลักดันให้ชุมชนมีการพัฒนาการเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการนำการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง Zaltman and Duncan อ้างโดย Vago (1980 : 299) ได้ระบุถึงยุทธวิธีของการนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน 4 ยุทธวิธีซึ่งได้แก่ (1) ยุทธวิธีการอำนวยความสะดวก (facilitative strategies) ซึ่งยุทธวิธีนี้จะเกิดผลดีต่อเมื่อกลุ่มเป้าหมายรู้ปัญหาของตนเองเห็นความสำคัญของปัญหาและพร้อมที่จะช่วยตนเองในการแก้ปัญหา (2) ยุทธวิธีให้การศึกษาแบบตอกย้ำ (reeducative strategies) (3) ยุทธวิธีการชักชวน (persuasive strategies) เป็นยุทธวิธีโน้มน้าวจิตใจและความคิดของบุคคลเป้าหมายให้คล้อยตาม และ (4) ยุทธวิธีใช้พลังอำนาจ (power strategies) ซึ่งยุทธวิธีนี้อาจไม่จำเป็นต้องนำมาใช้ในสังคมประชาธิปไตย

จากกรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานคติของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อันประกอบด้วยองค์ประกอบของความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยว ความยั่งยืนของการบริหารจัดการ และความยั่งยืนของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด อันได้แก่ ตัวนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งจะต้องเปลี่ยนทัศนคติและกระบวนทัศน์ไปสู่ความยั่งยืน การเรียนรู้ การรับคุณค่า และการให้เกียรติและศักดิ์ศรีกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบข้างมากกว่าแค่การแสดงออกซึ่งค่านิยมบริโภคแบบเดิม ซึ่งรวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานจัดการท่องเที่ยวหรือบริษัทหรือกลุ่มนำเที่ยวเอกชนที่ได้รับประโยชน์จากธุรกิจนี้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติและกระบวนทัศน์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวด้วย และกลุ่มบุคคลสุดท้ายแต่ก็สำคัญมากคือ

ชาวบ้านที่จะเป็นเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั่นเอง ซึ่งนอกจากจะต้องรับผิดชอบต่อธรรมชาติและ
 กระบวนการที่ตนจะนำไปสู่ความยั่งยืนแล้วยังจะต้องพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการเพื่อสามารถให้
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นฐานเศรษฐกิจของชุมชนให้ได้ในระยะยาวอีกด้วย ซึ่งครั้งนี้ก็ต้องผ่าน
 กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมในรูปแบบยุทธวิธีของการให้การศึกษาแบบตอกล้ำ โดยการฝึกอบรม
 การดูงาน และการทดลองปฏิบัติจริง จนกว่าจะสามารถดำเนินธุรกิจชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยว
 เชิงนิเวศนี้ได้ด้วยตนเอง แต่การที่จะให้เป้าหมายดังกล่าวสำเร็จเป็นไปได้นั้นจะต้องเกิดการมี
 ส่วนร่วมของประชาชนเป็นฐานหลัก รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงที่มีการร่วมมือ (cooperation)
 ของประชาชน และการให้อำนาจกับประชาชน (empowerment) เท่านั้นจึงจะสามารถทำให้
 เป้าหมายข้างต้นบรรลุผลสำเร็จได้ ดังนั้นเครื่องมือที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว
 อันจะเป็นผลให้ธุรกิจชุมชนเป็นจริงได้ก็คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory
 Action Research) และเทคนิค AIC (Appreciation, Influence and Control) นั่นเอง

ผลการวิจัยและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งบนพื้นฐานการมี
 ส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนี้สามารถสรุปรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค
 AIC ว่าเป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนาที่เหมาะสมในการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุก
 ขั้นตอนของการพัฒนาและทุกกิจกรรมและสร้างส่วนแบ่งที่เป็นธรรมแก่ชุมชน ซึ่งสามารถสร้าง
 จิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ (sense of ownership) ในโครงการของประชาชนท้องถิ่นอย่าง
 แท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นธรรมและทั่วถึงโดยการจัดการแบบ
 หมุนเวียน มีผลให้ประชาชนพึงพอใจ และร่วมปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของ
 ตนทั้งเพศหญิงเพศชายเพราะทุกคนถือว่าเป็นสินค้าขายได้และผลประโยชน์มาสู่ตน นอกจากนั้น
 การดำเนินงานโครงการพัฒนาบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เป็นการสร้างพลังอำนาจ
 (empowerment) ให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน
 เนื่องจากชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการค้นพบและอธิบายโลกสังคมของตน และมี
 โอกาสเรียนรู้ที่จะสร้างโอกาสเรียนรู้สิ่งที่จะเรียนรู้ที่จะสร้างโอกาสและความเป็นไปได้ในกิจกรรม
 ใหม่ ๆ สำหรับตนเองและชุมชน ดังที่ Selener (1991 : 206) ที่ระบุว่ากรณีที่ประชาชนท้องถิ่นมี
 ส่วนร่วมทำงานกับนักพัฒนาเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนโดยเป็นกระบวนการตัดสินใจของประชาชน
 และเป็นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวประชาชนท้องถิ่นเอง ทำให้เกิดอำนาจและการควบคุม
 กิจกรรมระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทุกคนในโครงการ ลักษณะการวางแผนงานจะเป็นรูปแบบการวางแผน
 จากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่พึงปรารถนามากที่สุด

สำหรับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเป็นกิจกรรมที่ให้โอกาสแก่นัก
 ท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวัฒนธรรมบนพื้นที่โดยไม่มีการดัดแปลง กิจกรรมการท่องเที่ยวทุกกิจกรรมต้อง

เน้นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ศึกษาระบบนิเวศอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเดินศึกษาธรรมชาติบนเส้นทางเดินที่มีหมุดปักตามจุดสนใจ ควบคู่ไปกับการใช้แผ่นพับเพื่อสื่อรายละเอียด และรายการบรรยายโดยมีคหบดีท้องถิ่นหรือการเข้าศึกษาเรียนรู้การประกอบอาชีพเกษตรของชาวบ้าน นอกจากนั้นการพักแรมแบบ Homestay จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไปเยือนมากขึ้น รวมทั้งมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและวัฒนธรรมระหว่างกันกับเจ้าของถิ่น

นอกจากนั้นการติดตามและประเมินผลตามแบบจำลอง Center of the Study and Evaluation (CSE) นับว่าเป็นกรอบการดำเนินการวิจัยและพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานทุกขั้นตอนจะสามารถได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลาอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการพัฒนารัฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการดำเนินงานวิจัยและพัฒนารัฐกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รับบทเรียน ประสิทธิภาพ และองค์ความรู้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ผลการวิจัยสามารถได้มาซึ่งข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลและหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชนบ้านโป่ง และชุมชนอื่นให้เป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืนดังนี้

1. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของโครงการพัฒนากันโป่ง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ควรพิจารณาให้การสนับสนุนชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งให้สามารถดำเนินกิจกรรมบริการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมและประสานงานกับชาวบ้านในการทำการเกษตรและประกอบอาชีพในทิศทางที่สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตร เช่น ส่งเสริมการปลูกไม้ตัดดอก และการทำการเกษตรปลอดสารพิษ และส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับมาใช้ในการประกอบอาชีพรวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้าน

2. ผู้บริหารและคณาจารย์สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ควรพิจารณาให้การสนับสนุนด้านวิชาการเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยวโดยการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านและสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมและการจัดฝึกอบรม สำหรับประเด็นเทคนิควิชาการที่ควรมีการดำเนิน

การถ่ายทอดให้แก่คณะกรรมการบริหารและสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 จัดฝึกอบรมหลักสูตรเทคนิคและวิธีการติดตามและประเมินผลงานและหลักสูตรการจัดทำบัญชีของชมรมฯ เพิ่มเติม ซึ่งปัจจุบันพบว่าชาวบ้านมีความเข้าใจและมีทักษะในประเด็นนี้ค่อนข้างน้อย และสมาชิกชมรมฯ ยังระบุว่าเป็นปัญหาอุปสรรคของพวกตนในการดำเนินงานด้านนี้

2.2 จัดทำโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านโป่งให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้และ เข้าใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนนี้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ถ่ายทอดวิธีการจัดกิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้กับสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ให้สามารถดำเนินการให้บริการได้

2.4 กำหนดให้ชุมชนบ้านโป่งเป็นห้องเรียนธรรมชาติ (outdoor classroom) สำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ลงทะเบียนรายวิชาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรเชิญคณะกรรมการหรือสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะด้านการสื่อความหมายธรรมชาติของท้องถิ่นเป็นวิทยากรบรรยายแก่นักศึกษา รวมทั้งให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการทำงานและใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้านในชุมชน

2.5 คณาจารย์สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว ควรผนวกรายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งในรายการนำเที่ยวซึ่งเป็นภาคปฏิบัติการของสาขาวิชาและทำการตลาดแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยู้งักกว้างขวางให้มากขึ้น

3. คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ ควรบรรจุการท่องเที่ยวบ้านโป่งในแผนพัฒนาของตำบล เพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลอันจะนำมาซึ่งรายได้ของประชาชนและขององค์การบริหารส่วนตำบลในทางอ้อม

4. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 1 จังหวัดเชียงใหม่ ควรบรรจุรายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (destination) ที่มาเยือนจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสนับสนุนด้านเทคนิควิชาการและเงินทุนในการจัดสร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่น

โปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและพิพิธภัณฑ์เกษตรและวัฒนธรรมชุมชนบ้านโป่งเป็นต้น

5. เจ้าของและผู้จัดการบริษัทนำเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ควรให้ความร่วมมือช่วยเหลือชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง โดยบรรจุรายการนำเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งเป็นรายการหนึ่งของบริษัทรวมทั้งบุคลากรของบริษัทนำเที่ยวควรปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm shifted) ของการทำธุรกิจเพื่อผลกำไรสูงสุดของบริษัท เป็นการสร้างส่วนแบ่งโดยกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. ผู้บริหารสำนักงานกองทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยและแหล่งเงินทุนอื่น ๆ ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งวิจัยและพัฒนาแนวทางการบริหารธุรกิจชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ

7. คณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งควรมีการสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านในชุมชน โดยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชมรมให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบและกระตุ้นให้สมัครเป็นสมาชิกชมรมให้มากขึ้น นอกจากนั้นคณะกรรมการดำเนินงานของชมรมควรจัดประชุมเพื่อพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวของชมรมให้บ่อยครั้งขึ้นโดยมีต้องรอให้บุคคลภายนอก เช่น นักพัฒนาเข้ามามีกระตุ่นหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้ นอกจากนั้นควรมีการปรับปรุงด้านการตลาดการท่องเที่ยวโดยเชิญสื่อมวลชนและเจ้าของบริษัทนำเที่ยวมาทดลองใช้บริการ และปรับเปลี่ยนวิธีการจำหน่ายแบบขายตรงเป็นการจำหน่ายผ่านตัวแทน รวมทั้งคณะกรรมการดำเนินงานของชมรมควรมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อสามารถนำผลการประเมินมาใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงและปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานให้บริการนำเที่ยว ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทั้งทางกายภาพและชีวภาพ สังคมวัฒนธรรมและจิตวิทยาของประชาชนในพื้นที่ ประการสุดท้ายผลการวิจัยพบว่าการบริการบางกิจกรรมที่ได้บรรจุไว้ในแผนงานของโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งที่ยังมิได้มีการดำเนินการนั้น คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมควรมีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินการนั้นได้ ทั้งนี้เพื่อหาหนทางแก้ไขให้กิจกรรมดังกล่าวให้เปิดบริการได้ เช่น กิจกรรมการให้บริการเช่าจักรยานขี่ท่องเที่ยว การให้เช่าเต็นท์สำหรับผู้ประสงค์จะมาพักแรมแบบกางเต็นท์ การประดิษฐ์สินค้าที่ระลึกเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว โดยอาจติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนแสวงหาแหล่งเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ มาสนับสนุนการดำเนินการกิจกรรม

8. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนสามารถนำรูปแบบดำเนินงานวิจัยและผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดการมีวิสัยทัศน์ร่วม อุดมการณ์ร่วม การกำหนดหนทางร่วม การเรียนรู้และมีประสบการณ์ดำเนินงานร่วม ซึ่งมีผลให้ทั้งชาวบ้านและนักพัฒนามีความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของกิจกรรมพัฒนาร่วมกัน และจะเป็นหนทางของการสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ให้กับชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรและโครงการต่าง ๆ ของชุมชนได้ด้วยตนเอง และเพื่อพวกเขาเองซึ่งเป็นรูปแบบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2540 รายงานโครงการสำรวจสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคเหนือ ปี 2539 กรุงเทพมหานคร : กองสถิติและวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ไม่ระบุปีที่พิมพ์ รายงานสถิติประจำปี 2539 Statistical Report 1996 of Tourism Authority of Thailand. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2538 นโยบายและแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปี พ.ศ. 2538 - 2539 กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

จินตนา สงค์ประเสริฐ 2528 วัดดอยแท่นพระผาลวง เชียงใหม่ : ไม่ระบุสถานที่พิมพ์ (เอกสารอัดสำเนา)

นำชัย ทนุผล 2529 การพัฒนาชุมชน : หลักการและยุทธวิธี คณะธุรกิจการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ เชียงใหม่

นำชัย ทนุผล 2531 วิธีการเตรียมโครงการวิจัย สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ เชียงใหม่

นำชัย ทนุผล 2538 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วารสารส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ เชียงใหม่

นำชัย ทนุผล 2540 การท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตรการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2540 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

นำชัย ทนุผล 2540 การวางแผนและประเมินผลงานส่งเสริมการเกษตร ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

นำชัย ทนุผล 2542 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับบทบาทของชุมชนท้องถิ่น ในสารพิธีเปิด
อาคาร 25 ปี คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

นิคม จารุมณี 2536 การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร
: โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์

นิตา ชูโต 2540 การวิจัยเชิงคุณภาพ กรุงเทพมหานคร : พีเอนการพิมพ์

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 2540 สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา กรุงเทพมหานคร : คณะ
เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 2541 นิเวศเศรษฐศาสตร์และนิเวศวิทยาการเมือง กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผจญจิตต์ อธิคมนันท์ 2531 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร :
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540 วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ลีลาภรณ์ นาคทรพร และ จลวยลักษณ์ สีนประเสริฐ(บรรณาธิการ) 2538 ตัวชี้วัดสำหรับงาน
พัฒนาชนบท : ประสภารณ์จากนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

วรรณา วงษ์วานิช 2539 ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือมหา
วิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น 2540 องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ปัญหาและ
พัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540 การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (รายงานขั้นสุดท้าย) กรุงเทพมหานคร

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2539 ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่า และการใช้ประโยชน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2540 ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุภาศ จันทร์วนิช 2540 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุภาศ จันทร์วนิช 2540 วิจัยเชิงคุณภาพ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจจำ 2539 การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

BHIRLEY, E and et. al. (ed). 1992. *Beyond the green horizon, A discussion paper on principles for sustainable tourism.* United Kingdom : WMF.

BRANDON, K. "Basic steps toward encouraging local participation in nature tourism project", In LINDBERG, K and D. E. HAWKINS (eds). *Ecotourism : A guide for planners and managers.* North Bennington, Vermont : The Ecotourism Society.

BUCKLEY, R. 1993. *International center for ecotourism research, Research report 1993.* Gold Coast. Australia, Griffith University.

- CEBALLOS, L.H. 1991. "Tourism , ecotourism and protected area " In KUSLER, J.A. (ed.). **Ecotourism and resource conservation . Vol. 1. Ecotourism and resource conservation project.**
- MITCHELL, G.D. 1979. **A new dictionary of sociology.** London : Routledge & Kegan Paul.
- SELENER, D. 1997. **Participatory action research and social change.** The Cornell Participation Research Network. New York : Cornell University.
- SUMAYAO, B.R. 2542. **Participatory action research, เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ วันที่ 8 เมษายน 2542 สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่**
- VAGO, S. 1980. **Social change.** USA : Holt, Rinchart and Winston.
- WHELAN, T. (ed). 1991. **Nature tourism.** Washington D.C. : Island Press.
- ZIFFER, K. A. 1989. **Ecotourism : The uneasy alliance,** Conservation International. Los Angeles. California.

ภาคผนวก ก

ข้อบังคับและระเบียบของชมรม
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

ข้อบังคับและระเบียบของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

ข้อบังคับ

หมวดที่ 1

ชื่อประเภทและที่ตั้งสำนักงาน

ข้อที่ 1 ชื่อประเภทและที่ตั้งสำนักงาน

ชื่อ ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

ประเภท ชมรม

ที่ตั้งสำนักงาน บ้านเลขที่ 260 หมู่ที่ 6 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โทรศัพท์ 053-228520

ท้องที่ดำเนินงาน บ้านโป่ง หมู่ที่ 6 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

หมวดที่ 2

วัตถุประสงค์

ข้อที่ 2 วัตถุประสงค์ ชมรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของสมาชิกโดยวิธีร่วมกันดำเนินงาน เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ในข้อต่อไปนี้

- (1) เพื่อให้สมาชิกมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- (2) เพื่อให้สมาชิกมีความภาคภูมิใจ ในถิ่นที่อยู่อาศัยวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อให้สมาชิกตระหนักในคุณค่าของป่าและสิ่งแวดล้อม
- (4) เพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์จากชมรมโดยยุติธรรม
- (5) เพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมโดยไม่มีการทำลายและรักษาไว้ตลอดไป
- (6) เพื่อธำรงไว้ซึ่งความรักและความสามัคคีของมวลสมาชิกในชุมชน

หมวดที่ 3

ด้านการเงิน

ข้อที่ 3 ทูน ชมรมอาจหาทุนเพื่อดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

- (1) การออกหุ้นของสมาชิก
- (2) เงินอุดหนุน

(3) สะสมเงินสำรอง

- ข้อที่ 4 การออกหุ้น ชมรมออกหุ้นได้ไม่ต่ำกว่า 10 หุ้น แต่ไม่เกิน 100 หุ้นต่อสมาชิก 1 คน โดยมีมูลค่าหุ้นละ 20 บาท
- ข้อที่ 5 การชำระค่าหุ้น ชมรมจะชำระค่าหุ้นเป็นจำนวนเงินเท่านั้น
- ข้อที่ 6 ใบหุ้น ชมรมจะออกใบหุ้นให้แก่สมาชิกในเมื่อส่งชำระค่าหุ้นครบมูลค่าแล้ว
- ข้อที่ 7 การถอนคืนหุ้น จะถอนคืนหุ้นในระหว่างที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ไม่ได้
- ข้อที่ 8 การปันผล ระยะเวลาการปันผลปีละ 1 ครั้ง โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ตามจำนวนหุ้น
- ข้อที่ 9 การถือหุ้นของสมาชิก สมาชิกจะถือหุ้นได้ต้องเป็นสมาชิกของชมรมก่อน
- ข้อที่ 10 รายงานการเงินการบัญชี มีการรายงานทุก ๆ 1 เดือน
- ข้อที่ 11 การตรวจสอบบัญชี มีการตรวจสอบทุก ๆ 6 เดือน
- ข้อที่ 12 เงินค่าตอบแทน มีการจ้างงานสมาชิกในชมรมโดยพิจารณาในการจ้างและกำหนดอัตราค่าตอบแทน

หมวดที่ 4

ด้านบุคลากร

- ข้อที่ 13 สมาชิก สมาชิกชมรมคือ
- (1) ผู้ที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อการเป็นสมาชิกของชมรม
 - (2) ผู้ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกตามข้อบังคับ
- ข้อที่ 14 คุณสมบัติของสมาชิก ต้องมีคุณสมบัติดังนี้
- (1) เป็นผู้เห็นชอบในวัตถุประสงค์ของชมรมนี้
 - (2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ
 - (3) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
 - (4) เป็นผู้ประพฤติดีและนิสัยดีงาม
 - (5) ต้องมีที่อยู่ในบ้านโป่ง หมู่ที่ 6 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ หรือทำงาน หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับชมรมฯ เท่านั้น
 - (6) บุคคลภายนอกที่คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาให้เป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของชมรมได้

- ข้อที่ 15 การสมัครเป็นสมาชิกของชมรมฯ การสมัครเข้าชุดแรกไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมแรกเข้า ผู้สมัครหลังจากนั้นต้องจ่ายค่าธรรมเนียมแรกเข้าตามระเบียบที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด
- ข้อที่ 16 การขาดจากการเป็นสมาชิก ด้วยสาเหตุดังนี้
- (1) ตาย
 - (2) ลาออกจากชมรม
 - (3) ถูกให้ออก
 - (4) ขาดคุณสมบัติของการเป็นสมาชิกตามข้อที่ 14
- ข้อที่ 17 ที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินการอาจเชิญสมาชิกหรือนุคคลภายนอก ซึ่งทรงคุณวุฒิ และมีความสามารถ โดยมีความเหมาะสมที่จะเป็นที่ปรึกษาได้ สามารถให้ความเห็น แนะนำในการดำเนินงานทั่วไปของชมรม
- ข้อที่ 18 ผู้ตรวจสอบกิจการของชมรม ที่ประชุมใหญ่อาจเลือกสมาชิกและบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้มีคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถในด้านธุรกิจ การเงิน การบัญชี จำนวนผู้ตรวจสอบอาจมีหลายคนได้ เป็นผู้ตรวจสอบกิจการของชมรมเป็นประจำปี

หมวดที่ 5 ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ

- ข้อที่ 19 คณะกรรมการดำเนินการของชมรม มีตำแหน่งต่างๆ ดังนี้
- (1) ประธาน
 - (2) รองประธาน 2 คน
 - (3) เลขานุการ
 - (4) รองเลขานุการ
 - (5) หัวหน้าฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
 - (6) หัวหน้าฝ่ายพัฒนาและจัดการการนำเที่ยว
 - (7) หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและประสานงานการบริการการท่องเที่ยว
 - (8) หัวหน้าฝ่ายบริหารและจัดการ
 - (9) หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
- ข้อที่ 20 อำนาจหน้าที่ของกรรมการดำเนินการแต่ละตำแหน่ง
- (1) ประธาน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้
 - (1.1) เป็นประธานในที่ประชุม

- (1.2) ควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของชมรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และอยู่ในวัตถุประสงค์ของชมรม
- (1.3) ลงลายมือชื่อในเอกสารต่างๆ ในนามของชมรม
- (1.4) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายให้ภายใต้ข้อ บังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (2) รองประธาน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้
 - (2.1) ปฏิบัติการในอำนาจหน้าที่ของประธานแทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้
 - (2.2) ปฏิบัติตามที่ประธานมอบหมายให้
 - (2.3) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายให้ภายใต้ข้อ บังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (3) เลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้
 - (3.1) จัดทำรายงานประชุมใหญ่ และรายงานการประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ทุกครั้ง
 - (3.2) ดูแลรักษาเอกสาร และรายงานการประชุมของชมรมให้เรียบร้อย
 - (3.3) แจ้งนัดประชุมไปยังสมาชิก หรือกรรมการดำเนินการแล้วแต่กรณี
 - (3.4) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่กรรมการดำเนินการมอบหมายให้ภายใต้ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (4) รองเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้
 - (4.1) ปฏิบัติการในอำนาจหน้าที่ของเลขานุการแทนเลขานุการเมื่อเลขานุการไม่ อยู่
 - (4.2) ปฏิบัติตามที่เลขานุการมอบหมายให้
 - (4.3) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่กรรมการมอบหมายให้ภายใต้ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (5) หัวหน้าฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีอำนาจ หน้าที่ดังนี้
 - (5.1) เป็นประธานในที่ประชุมของคณะอนุกรรมการและควบคุมการประชุมให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
 - (5.2) ควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของฝ่ายนี้ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และอยู่ในวัตถุประสงค์ของชมรม
 - (5.3) ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่

- (5.4) ปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ให้น่าดู น่าเที่ยวยิ่งขึ้น
- (5.5) แสวงหาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมใหม่ๆ
- (5.6) ศึกษาประวัติศาสตร์ ความหมายและภูมิปัญญาต่างๆ
- (5.7) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายให้ภายใต้ข้อ
บังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (6) หัวหน้าฝ่ายพัฒนาและจัดการการนำเที่ยว มีอำนาจหน้าที่ดังนี้
 - (6.1) เป็นประธานในที่ประชุมของคณะกรรมการ และควบคุมการประชุมให้
เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
 - (6.2) ควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของฝ่ายนี้ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
และอยู่ในวัตถุประสงค์ของชมรม
 - (6.3) จัดหาและฝึกอบรมบุคคลนำเที่ยว (มัคคุเทศก์) ทั้งอาสาสมัครและอาชีพ
 - (6.4) ค้นหาเทคนิค วิธีการ นำเสนอจุดท่องเที่ยวให้ดึงดูดน่าสนใจ
 - (6.5) ประสานงานกับผู้ให้บริการท่องเที่ยวที่อื่น เพื่อให้การบริการของตนเป็นที่
น่าสนใจ
 - (6.6) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายให้ภายใต้ข้อ
บังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (7) หัวหน้าฝ่ายส่งเสริม และประสานงานการบริการการท่องเที่ยว มีอำนาจหน้าที่
ดังนี้
 - (7.1) เป็นประธานในที่ประชุมของคณะกรรมการ และควบคุมการประชุมให้
เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
 - (7.2) ควบคุมการดูแลการดำเนินงานทั่วไปของฝ่ายนี้ ให้เป็นไปด้วยความเรียบ
ร้อยและอยู่ในวัตถุประสงค์ของชมรม
 - (7.3) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น อาหาร ผลผลิตการ
เกษตร นวัตกรรม สมุนไพร การตกปลา ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ
 - (7.4) ดำเนินการด้านที่พักนักท่องเที่ยว เช่น Home stay (พักตามบ้าน) และการ
ตั้งแคมป์
 - (7.5) ดำเนินการด้านยานพาหนะสำหรับนักท่องเที่ยว
 - (7.6) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายให้ภายใต้ข้อ
บังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (8) หัวหน้าฝ่ายบริหารและจัดการ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (8.1) เป็นประธานในที่ประชุมของคณะกรรมการ และควบคุมการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (8.2) ควบคุมดูแลการดำเนินทั่วไปของฝ่ายนี้ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (8.3) จัดการเรื่องการเงินและการบัญชี
- (8.4) จัดการเรื่องบุคลากร และเจ้าหน้าที่ทั้งหมดในการดำเนินงานของชมรม
- (8.5) จัดการเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดทั่วไปของหมู่บ้าน
- (8.6) ติดต่อกับทางราชการและหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ที่จำเป็น
- (8.7) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายให้ภายใต้ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของชมรม
- (9) หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้
 - (9.1) เป็นประธานในที่ประชุมของคณะกรรมการ และควบคุมดูแลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
 - (9.2) ควบคุมดูแลการดำเนินทั่วไปของฝ่ายนี้ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและอยู่ในวัตถุประสงค์ของชมรม
 - (9.3) จัดทำโฆษณาและการตลาดการท่องเที่ยว
 - (9.4) เป็นศูนย์การติดต่อสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะมาหาข้อมูลการท่องเที่ยวบ้านโป่ง
 - (9.5) จัดพิมพ์หรือผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านโป่ง
 - (9.6) เป็นแหล่งข้อมูลของหมู่บ้านและจัดจำหน่ายของที่ระลึก
 - (9.7) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายให้

ข้อที่ 21 **อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการ** คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการทั้งปวงของชมรมให้เป็นไปตามข้อบังคับ ระเบียบ และมติแห่งที่ประชุมใหญ่ และทำให้เกิดความเจริญแก่ชมรมทุกประการ ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

- (1) ดำเนินการในเรื่องการรับสมัครเข้าใหม่ และสมาชิกออกจากชมรม ตลอดจนดูแลให้สมาชิกปฏิบัติตามต่างๆ ตามข้อบังคับ ระเบียบของชมรม
- (2) พิจารณาให้สมาชิกถือหุ้น การชำระค่าหุ้น การออกใบหุ้น ตลอดจนการจ่ายเงินค่าหุ้น
- (3) ควบคุมเรื่องการเงิน การจ่ายเงิน หรือการเก็บรักษาเงินให้เป็นไปตามข้อบังคับ และระเบียบของชมรม

(4) ควบคุมการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่างๆ ของชมรมให้ถูกต้องต้องครบถ้วนและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

(5) กำหนดและดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมใหญ่ และเสนอขอบุคคลกับรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของชมรมต่อที่ประชุมใหญ่

(6) เชิญสมาชิกหรือบุคคลภายนอกที่เห็นสมควร เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการดำเนินการตลอดจนกำหนดคำตอบแทนให้ตามที่เห็นสมควร

(7) กำหนดระเบียบต่างๆ ของชมรมเพื่อเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ลงมติเห็นชอบ

(8) พิจารณาจัดให้มีสถานที่ สำนักงาน ร้าน และอุปกรณ์ในการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

(9) กำหนดนโยบายและควบคุมดูแลกิจการทั่วไป ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของชมรม

(10) พิจารณาจ้างและกำหนดอัตราค่าตอบแทนแก่พนักงาน ลูกจ้างของชมรม

(11) พิจารณาดำเนินการแต่งตั้งและกำหนดค่าตอบแทนแก่ผู้ตรวจสอบภายใน

(12) เสนอการจัดสรร การปันผล กำไรสุทธิประจำปีต่อที่ประชุมใหญ่

(13) จัดให้มีการดูแลให้เรียบร้อยซึ่งบรรดาทะเบียน สมุดบัญชี และเอกสารต่างๆ รวมทั้งข้อบังคับและระเบียบต่างๆ และอุปกรณ์ดำเนินการของชมรม

(14) พิจารณาให้ความเที่ยงธรรมแก่สมาชิกของชมรม

(15) พิจารณาอนุมัติงบประมาณรายจ่าย

(16) พิจารณารายงานของคณะกรรมการอื่นๆ หรือผู้ตรวจสอบกิจการ หรือความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับกิจการของชมรม

(17) ฟ้อง ต่อสู้หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับกิจการของชมรม หรือประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณาชี้ขาด

(18) วิเคราะห์และปฏิบัติตามข้อบันทึกของผู้ตรวจสอบภายใน

(19) พิจารณาดำเนินการในเรื่องการฝาก หรือลงทุนเงินของชมรม

(20) เสนอแผนงานและเป้าหมายในการดำเนินงานทั้งหมดทั้งประมาณรายจ่ายประจำปีให้ที่ประชุมใหญ่ทราบ

(21) พิจารณาแต่งตั้งกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการ

(22) พิจารณาแต่งตั้งกรรมการดำเนินการเป็นผู้แทนของชมรม ประชุมกับชมรมหรือองค์กรอื่นๆ

(23) ดำเนินกิจการอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์ของชมรมและตามที่เห็นสมควร เพื่อให้
เกิดความเจริญแก่ชมรมภายในขอบเขตของข้อบังคับ ระเบียบของชมรม

(24) สำหรับอัตราค่าตอบแทนของคณะกรรมการดำเนินการนั้น จะได้รับค่าตอบแทนในรูปแบบเบี้ยประชุม

ข้อที่ 22 ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการ ถ้ากรรมการดำเนินการปฏิบัติ
หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ หรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้ชมรมได้
รับความเสียหาย คณะกรรมการดำเนินการต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่
ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

- (1) ตรวจสอบเอกสาร บัญชี การเงิน ตลอดจนทรัพย์สิน หนี้สินของชมรม เพื่อ
ทราบฐานะและข้อเท็จจริงของชมรมที่เป็นอยู่จริง
- (2) ตรวจสอบหลักฐานและความถูกต้อง ของการดำเนินงานของชมรม เพื่อประเมิน
ผล และอาจให้ข้อแนะนำแก่คณะกรรมการดำเนินงานของชมรม ทั้งทาง
วิชาการและทางปฏิบัติ
- (3) ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และการใช้จ่ายเงิน
- (4) ติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหาทางปรับปรุงแผน
งาน ข้อบังคับ ระเบียบ ตลอดจนมติต่างๆ ของคณะกรรมการดำเนินการ
- (5) ตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งของชมรม

หมวดที่ 6 เรื่องเกี่ยวกับเวลา

ข้อที่ 24 กำหนดเวลาอยู่ในตำแหน่ง ให้กรรมการดำเนินการอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 4
ปี แล้วจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่โดยให้สมาชิกเป็นผู้พิจารณาเลือก

ข้อที่ 25 การพ้นจากตำแหน่ง กรรมการดำเนินการจะพ้นจากตำแหน่งเพราะสาเหตุดังนี้

- (1) ตาย
- (2) ออกตามวาระ
- (3) ลาออก
- (4) ถูกให้ออก

ข้อที่ 26 การประชุม คณะกรรมการดำเนินการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง

ข้อที่ 27 การประชุมใหญ่ คณะกรรมการดำเนินการจะเรียกประชุมเมื่อใดก็ได้แต่จะเห็น
สมควรอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

หมวดที่ 7

ด้านกระบวนการดำเนินการ

- ข้อที่ 28 ตราของชมรม เมื่อมีใบสั่งจ่ายเงินใบรับเงิน หรือการออกเอกสารสำคัญต้องมีการประทับตราของชมรมเป็นสำคัญ
- ข้อที่ 29 เครื่องแบบ สมาชิกของชมรมต้องสวมเครื่องแบบของชมรมในขณะปฏิบัติหน้าที่
- ข้อที่ 30 ติดตั้งป้ายชื่อของชมรม ต้องมีความชัดเจนอ่านง่าย
- ข้อที่ 31 เจ้าหน้าที่เวรยาม จัดให้มีผู้คอยเฝ้ายามผลัดเปลี่ยนกันไปครั้งละ 5 คน
- ข้อที่ 32 เจ้าหน้าที่ปฐมพยาบาลและหน่วยกู้ภัย หากมีเหตุอันตรายเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว
- ข้อที่ 33 การจ้างงานของสมาชิก มีการทำงานระบบหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไป
- ข้อที่ 34 มัคคุเทศก์ จะต้องได้รับเงินส่วนแบ่งจากชมรมเป็นค่าตอบแทนในแต่ละครั้งที่ปฏิบัติงาน ทั้งนี้เงินที่มัคคุเทศก์จะได้รับนั้นให้เป็นไปตามอัตราที่ชมรมกำหนดไว้
- ข้อที่ 35 ร้านค้า รวมทั้งร้านขายของ และร้านอาหารต้องจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด หากเป็นร้านอาหารต้องจัดทำอาหารให้ถูกสุขลักษณะไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ร้านค้าอื่นๆ ที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องแบ่งรายได้จากการบริการให้แก่ชมรม ทั้งนี้ส่วนแบ่งจากรายได้ให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างร้านค้ากับชมรมอย่างยุติธรรม

ระเบียบ

ระเบียบของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ว่าด้วย วินัย การสอบสวนและการลงโทษสำหรับสมาชิกชมรม

- ข้อที่ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง” ว่าด้วยวินัยการสอบสวน และการลงโทษสำหรับสมาชิกชมรม
- ข้อที่ 2 ระเบียบนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2542 เป็นต้นไป
- ข้อที่ 3 สมาชิกต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ ผู้ใดฝ่าฝืน ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยจะต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้
- ข้อที่ 4 สมาชิกชมรมต้องมีวินัยในการปฏิบัติตนดังต่อไปนี้
- (1) ต้องรักษาความลับของชมรม จะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกระบวนการของชมรม

- (2) ต้องให้การต้อนรับ ให้คำชี้แจง ความสะดวก ความเป็นธรรมแก่ผู้มาติดต่อในกิจการของชมรม โดยมีชักช้า ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้มาติดต่อ หรือนักท่องเที่ยว หรือประชาชนทั่วไป มิให้ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลใดๆ
- (3) ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์เที่ยงธรรม และประพฤติตนอยู่ในความสุจริต ห้ามมิให้กดขี่ข่มเหง หรือเบียดเบียนผู้ใดและห้ามมิให้อาศัยงานในหน้าที่ของตนไม่ว่าในทางตรงหรือทางอ้อมหาผลประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น
- (4) ต้องชวนขายปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทน และรวดเร็วให้ผลดีและความก้าวหน้าแก่ชมรมและสมาชิกชมรม ทั้งเอาใจใส่ระมัดระวังผลประโยชน์ของชมรม
- (5) ต้องไม่รายงานเท็จหรือเสนอความคิดที่ไม่สุจริตต่อชมรม
- (6) ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง แบบแผนและวิธีการปฏิบัติของชมรม
- (7) ต้องอุทิศเวลาของตนให้แก่กิจการของชมรมจะละทิ้ง หรือละทิ้งหน้าที่ไม่ได้ ทั้งนี้จะต้องปฏิบัติหน้าที่และดำรงตำแหน่งในชมรมใดชมรมหนึ่งเพียงแห่งเดียวเท่านั้น
- (8) ต้องสุภาพเรียบร้อย เชื่อฟัง และไม่แสดงความกระด้างกระเดื่องต่อผู้บังคับบัญชา ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในกิจการของชมรมโดยชอบ ในการปฏิบัติกิจการของชมรมห้ามมิให้กระทำการข่มขู่ผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปสั่งให้กระทำหรือได้รับอนุญาตเป็นพิเศษเป็นครั้งคราว
- (9) ต้องรักษาชื่อเสียงมิให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติชั่ว ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง เช่น ประพฤติตนเป็นคนเสเพล เสพสุรา หรือของมีนเมาอย่างอื่นจนไม่สามารถครองสติได้ เสพยาเสพติดให้โทษ เล่นการพนัน
- (10) ต้องไม่เสพสุราหรือของมีนเมาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นอันขาด
- (11) ต้องร่วมมือช่วยเหลือในกิจการของชมรม ต้องรักษาความสามัคคี ไม่กระทำการใดๆ อันเป็นเหตุก่อให้เกิดการแตกแยกในการดำเนินงานของชมรม
- (12) ต้องร่วมมือประสานงานด้วยดี กับส่วนราชการหรือสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของชมรม
- (13) ห้ามเรียกร้องเอาค่าบริการพิเศษจากนักท่องเที่ยว
- (14) ต้องรักษาสีสิ่งแวดล้อมรอบบ้านให้สะอาด
- (15) ห้ามนำของป่าขายให้แก่นักท่องเที่ยว
- (16) การแต่งกายต้องสุภาพเรียบร้อย

ข้อที่ 5 การลงโทษ หากมีการทำผิดไม่ว่ากรณีใดๆ ตามที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นแล้ว
ว่ากระทำผิดระเบียบ ให้มีการตักเตือน 3 ครั้ง หากยังไม่แก้ไขปรับปรุงต้องให้
ออกจากการเป็นสมาชิกของชมรม

ประกาศใช้ ณ วันที่ 9 มิถุนายน 2542

(นายวันชัย นันทพัฒน์)

ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

ภาคผนวก ข

รายชื่อสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง
จำนวนหุ้น และจำนวนเงินหุ้น

ทะเบียนรายชื่อสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	จำนวนหุ้น	จำนวนเงิน
1	นายเทพ พงษ์พานิช	49 หมู่ 13 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
2	นายเฉลิมชัย ปัญญาดี	351 หมู่ 15 ต.ร่องเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย	25	500
3	นายวันชัย นันทพัฒน์	90 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	50	1,000
4	นายบุญธรรม ปงหาญ	176 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
5	นายบุญช่วย วิชัยศรี	177 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
6	นายไฉฉน วงศ์สถาน	215 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
7	น.ส.กฤติกา ปิภวงค์	2/1 หมู่ 5 ต.เหล่ายาว อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน	10	200
8	น.ส.อำนาจ ไชยยิ่ง	75 หมู่ 9 ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
9	นายมนัส ศุภลักษณ์	สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร ม.แม่โจ้	100	2,000
10	นายประกิจ เสาร์แก้ว	203 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	50	1,000
11	นายดวงแก้ว ขะจ่อม	130 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
12	นายทองสิทธิ์ มอญแสง	7 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
13	นายประพันธ์ ขยัน	234 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
14	นายไกรสิงห์ คำอ้าย	134 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
15	นายสมใจ ปงหาญ	8 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
16	นายสุวิทย์ วิทยาหาร	71 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
17	นางสุพัฒน์ แสนยิ่งโยธน์	91 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	จำนวนหุ้น	จำนวนเงิน
18	นางประภา ชมเหว่า	167 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
19	นายดวงฤทธิ์ โนนคำ	25 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
20	นายพงษ์ศักดิ์ วงศ์สถาน	131 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
21	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
22	นายประหยัด ชัยประหลาด	64 หมู่ 9 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
23	นางพิศมัย ชัยประหลาด	64 หมู่ 9 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
24	นายประพัฒน์ ธรรมปัญญา	244 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
25	นายอุดม สาริชาติ	99 หมู่ 6 ต.เหล่ายาว อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน	10	200
26	นางมาลัย ม่วงภาสี	99 หมู่ 6 ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
27	นายอดุลย์ สาริชาติ	99 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
28	นางพัฒนา เรืองสวัสดิ์	22 หมู่ 5 ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
29	นางมิ่งขวัญ แดงสุวรรณ	96 หมู่ 5 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
30	นางไพฑูรย์ สมบูรณ์ชัย	75 หมู่ 4 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
31	นางวิไลดา กำแพงสงคราม	บ้านพักข้าราชการ ศูนย์วิจัยพืชไร่เชียงใหม่	10	200
32	นายดวงทิพย์ สีละเม	16 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
33	นางบัวเงิน ชัยเทพ	17 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
34	นายบุญช่วย ดีะวงศ์	82 หมู่ 9 บ้านหนองเต่าดำ ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
35	นายบุญผาย ลำราญ	14 หมู่ 9 บ้านหนองเต่าดำ ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
36	นายดวงจันทร์ ขยัน	238 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	จำนวนหุ้น	จำนวนเงิน
37	นายบัวจันทร์ จันทร์พลอย	หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
38	นายบุญธรรม ปงหาร	176 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
39	นายเจริญ เคห์	260 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
40	นางรัชณีย์ ปงหาร	77/3 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
41	นายโสภณ วงศ์สถาน	215 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	30	600
42	นายณัฐกานต์ วงศ์สถาน	215 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
43	นายสมฤทธิ์ กองคำ	74 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
44	นายแก้ว คำลาพิศ	27 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
45	นางรุ่งทิพย์ ธรรมขันธุ์	77 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	25	500
46	นางวรรณดี จมพอง	115/1 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
47	นางวันนา สาริชาติ	203 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
48	นายปรีชา ทวีขวัญ	9 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
49	นายสุนันท์ วงศ์จักร	2 หมู่ 7 บ้านศรีบุญเรือง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
50	นายไพฑูรย์ มิตรดี	235 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
51	นางสองเมือง มิตรดี	235 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
52	นางบัวคำ ยศียง	202 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
53	นางลำดวน ยะแก้ว	112 หมู่ 6 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
54	นายดวงคำ พงษ์ศรี	40 หมู่ 11 บ้านท่ายาว ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
55	นายจันทร์พลอย มตึง	262 หมู่ 2 บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	จำนวนหุ้น	จำนวนเงิน
56	นางอำนวยการ จิปรานนท์	30/1 หมู่ 2 ต.หนองแขม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	10	200
		รวม		18,300

ภาคผนวก ค

- รายละเอียดของเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ
“ปง : ธรรมชาติมอบให้”
- รายละเอียดของเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ
“ความหลากหลายของป่าเบญจพรรณ”

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ “ปง : ธรรมชาติมอบให้”

ทางเดินนี้ยาวประมาณ 2.3 กิโลเมตร ซึ่งจะพาคุณไปพบกับสิ่งที่น่าตื่นตาตื่นใจ เส้นทางช่วงแรกจะต้องเดินผ่านป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) ที่มีสภาพเป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ป่าชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้เหียง ไม้ติ่ง ไม้รัง ไม้รัก ไม้พลวง และอื่น ๆ เป็นต้น จากจุดนี้ไปประมาณ 920 เมตร เข้าสู่เขตรอยต่อของป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) ซึ่งเป็นบริเวณป่าดิบแล้งนี้ ท่านจะได้พบกับสิ่งที่น่ามหัศจรรย์ของธรรมชาติมากมาย สภาพผืนป่ามีความชุ่มชื้นเขียวชอุ่มไปด้วยหมู่ไม้ขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก อาทิ กะบก ตะเคียนทอง มะเดื่อ ไม้ยางนา สลับกับป่าเบญจพรรณ การเดินทางศึกษาเส้นทางนี้มีระยะทางประมาณ 1,380 เมตร ใช้เวลาอย่างน้อยที่สุด หนึ่งชั่วโมงหรืออย่างมากไม่เกิน สองชั่วโมงครึ่ง ขึ้นอยู่กับจุดที่จะหยุดชม และศึกษาความสนใจ ถ้าหากเดินช้าก็จะได้รับประโยชน์จากป่ามากกว่าการเดินทางเร็ว ดังนั้นขอให้เรามาเปิดสัมผัสทั้ง 5 เพื่อรับธรรมชาติอันบริสุทธิ์กันเถิด

ทางเส้นนี้ไม่มีถังขยะไว้ ขอขอบคุณได้โปรดนำของที่เหลือใช้ออกมาพร้อมกับคุณด้วย และโปรดอย่าได้ทำลาย เก็บ เด็ดสิ่งของ แมลงหรือฆ่าสัตว์ป่าตามเส้นทางนี้

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว แม่โจ้และชาวบ้านปง

“ท่องเที่ยวอย่างรู้ค่า พัฒนาอย่างยั่งยืน”

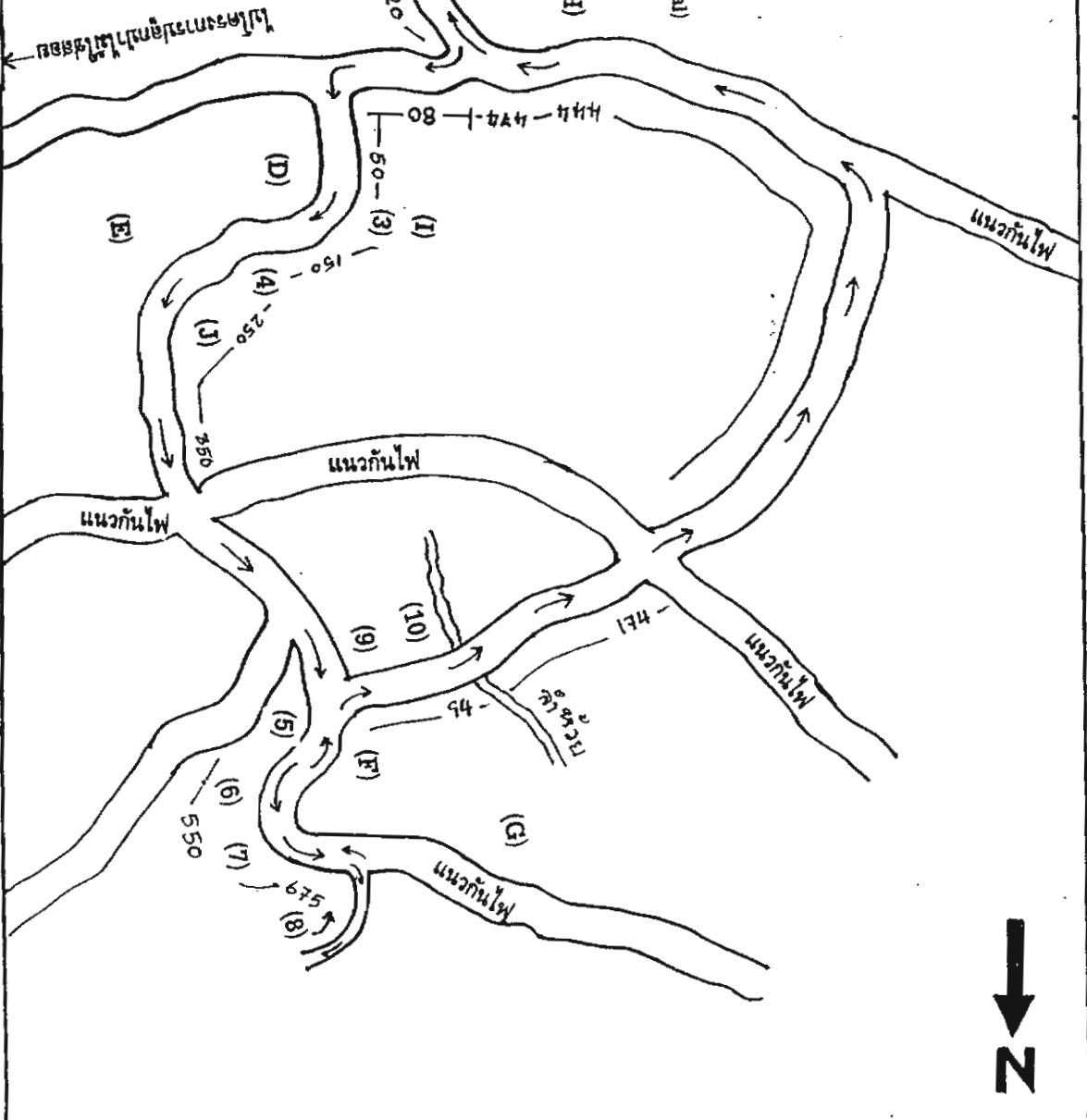
สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

บ้านโป่ง

วัดคอยแทนพระบาทหลวง

สัญลักษณ์

- (1) ประตูสู่ความมหัศจรรย์ (Gate to Amazing)
- (2) ต้นไม้มหัศจรรย์ (AMAZING TREES)
- (3) ความหลากหลายของพืช (The Biodiversity of Forest)
- (4) ความอัศจรรย์ของป่า (The fantastic forest)
- (5) ความเชื่อกับธรรมชาติ (Beliefs and Nature)
- (6) ผึ้งน้อยมหัศจรรย์ (AMAZING LITTLE BEES)
- (7) จุดกำเนิดน้ำ (Where did the stream come from)
- (8) ผ้าง: พืชสมุนไพรมหัศจรรย์ (FANG : The fantastic plant Medicinal)
- (9) บ้านของปลวกและชันโรง (Termite and Sweat Bees Home)
- (10) มะม่วงยักษ์ (The Giant Mangifera Tree)

**รายละเอียดของสื่อความหมายธรรมชาติ
เส้นทางเดินธรรมชาติ “ปง : ธรรมชาติมอบให้”
ณ พื้นที่ป่าอนุรักษ์บ้านโปง**

จุดที่ 1 (Stop 1) ประตูสู่ความมหัศจรรย์ (Gate to Amazing)

จุดนี้เป็นจุดที่จอดรถยนต์ของนักท่องเที่ยว (parking area) จากจุดนี้มีเส้นทางเดินไปสู่บริเวณที่เรียกว่า “ห้วยปง” ชมธรรมชาติ ซึ่งในบริเวณนี้มีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) ลักษณะของป่าชนิดนี้เป็นป่าโปร่ง มีต้นไม้ขนาดเล็กขนาดกลางขึ้นอยู่กระจาย ทั่วพื้นที่ป่าไม่รกทึบ มีหญ้าชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่โดยทั่วไป โดยเฉพาะหญ้าเพ็ด หญ้าคา หญ้าใบแค (กาบ) หญ้าแข้งไก่ เป็นต้น ต้นไม้ที่มีลักษณะเป็นเถาเครือ เช่น ผักกูดคล้อง เถาวัลย์ต่าง ๆ มีไม้พุ่มขนาดเล็กถึงขนาดกลาง เช่น ชะมวง ต้นจืดดำ ข้าวสาร ต้นสาบเสือ อังกาบ ต้นบ้านป่า พันธุ์ไม้หลักที่ขึ้นอยู่ในป่าชนิดนี้ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้พลอง ไม้กรวด แสลงใจ มะขามป้อม ไม้มะมือ (มะพอก) พะยอม แข็งกวาว เป็นต้น

ดินมักเป็นดินทรายและดินลูกรัง (lateritic soil) ซึ่งมีสีค่อนข้างแดง ในบางที่จะเรียกว่าป่าแดงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ป่าชนิดนี้มักขึ้นอยู่ในที่ที่เป็นเนินที่เรียกว่าโคก จึงมีชื่อเรียกว่าป่าโคก

ทรัพยากรดินบ้านโปงมีชุดดิน 5 ชุด คือ ชุดดินดอยปู่ ชุดดินท่ายาง ชุดดินน้ำพอง ชุดดินลาดหญ้า และชุดดินสันทราย

จุดที่ 2 (Stop 2) ต้นไม้มหัศจรรย์ (Amazing tree)

ไม้มหัศจรรย์ต้นนี้ มีชื่อเรียกว่า “รักใหญ่” ภาคเหนือเรียก ฮัก หรือ ฮักหลวง (Gluta usitata (wall.) Ding Hou) อยู่ในวงศ์ ANACARDIACEAE ซึ่งขนาดเส้นรอบวงประมาณ 140 ซม. เป็นไม้ต้นขนาดกลาง สูงได้ถึง 20 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มค่อนข้างกลม ผลัดใบเมื่อถึงหน้าร้อน ส่วนปลายกิ่งและยอดมีขนยาวๆ ปกคลุม เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นร่องสะเก็ดตามยาว เนื้อของเปลือกจะมีลักษณะเป็นเส้นเล็กๆ ใบ เป็นใบเดี่ยวออกสลับอยู่ตอนปลายๆ กิ่ง รูปขอบขนานหรือรูปไข่กลับ โคนใบสอบ ปลายใบมน ด้านบนใบมีขน สีน้ำตาลปนเทาประปราย ด้านท้องใบ มีขนหนาแน่น แต่จะร่วงหลุดไปเมื่อใบแก่เต็มที่ ขอบใบเรียบ หรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ใบกว้าง 5-12 ซม. ยาว 12-36 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 2 ซม. ดอกออกเป็นช่อกระจาย สีเหลืองนวล ตอนปลายกิ่งมีขนแน่น กลีบรองกลีบดอกและกลีบดอกมี 5 กลีบ รูปหอก ด้านหลังกลีบมีขน ดอกกว้างประมาณ 1 ซม. เกสรตัวผู้

มีประมาณ 30 อัน ไร่ ไร่กลมมีก้าน ผลกลมแข็ง มีส่วนของกลีบดอกที่ขยายเป็นปีกสีแดงรองรับ รูปขอบขนาด 5 ปีก ระหว่างโคนกลีบกับผล มีก้านเชื่อมยาว 1.5 ซม. เส้นที่เปลือก และขนที่อยู่ตาม ใบจะมีพิษ โดยเมื่อถูกตามผิวหนังจะรู้สึกคันมาก บางครั้งเพียงแค่นอนอยู่ใกล้ลำต้น และมีกระแสม พัดเอานของต้นรักปลิวมากระทบกับผิวหนังก็จะรู้สึกคันเป็นอย่างมาก

การกระจายและนิเวศวิทยา : พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณและป่าดิบเขา

ประโยชน์ : ใช้เปลือกเข้ายาบำรุงกำลัง ต้มเป็นยา รักษาโรคเรื้อน แก้กามโรค บิด เปลือกวากรักษาโรคผิวหนัง พยาธิลำไส้ ยางเป็นยาถ่ายอย่างแรง นอกจากนี้ยางจากไม้รักยังใช้ใน งานหัตถกรรมต่าง ๆ โดยการลงรักปิดทองภาชนะต่าง ๆ มาแต่โบราณ

และในบริเวณนี้จะพบเห็นต้นไม้อื่น ๆ อีก เช่น ต้นจันทน์ สมอไทย(มะนะ) สารภีดง มะเก็ม มะเ็น(พลวง) มะขามป้อม บนต้นไม้ตึงต้นหนึ่งท่านจะพบเอื้องตึกแก (ได้ดัด) เกาะติดอยู่ ซึ่งออกดอกสวยงามระหว่างเดือนมีนาคมของทุกปี ส่วนไม้พื้นล่างที่พบเห็นได้แก่ ต้นทาม ต้น บั้มเป้ง และผักหวาน เป็นต้น

จุดที่ 3 ความหลากหลายของพงไพร (The biodiversity of forest)

พื้นที่บริเวณนี้จะมีลักษณะเป็นป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) ซึ่งเป็นช่วงรอย ต่อกับป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) มีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ขึ้นอยู่มากชนิดด้วยกัน เช่น กะบากดำ กะบากโคก ยางนา หรือยางขาว ยางแดง ตะเคียนทอง มะค่าโมง กัดลิ้น ข่อยหนาม กะบก ไม้พลอง และอบเชย เป็นต้น ต้นไม้ที่น่าสนใจอย่างมากได้แก่ ต้นกะบก ซึ่ง ภาคเหนือเรียกว่า “ป้วยปู” ต้นขนาดใหญ่ขนาด 4 คนโอบ และดงตะเคียนทองขนาดใหญ่ มี ประมาณ 10 ต้น อายุกว่า 40 ปี บริเวณนี้จะมีควมร่มรื่นเป็นที่อยู่อาศัยของนกหลายชนิด เป็นบริเวณที่มีความเหมาะสมสำหรับการศึกษานกเป็นอย่างดี นกที่พบเห็นได้แก่ นกแซงแซว หางบ่วง นกตีทอง นกขุนแผน นกโพระดก นกปรอด นกเขาเขียว นกกระเจิบ เป็นต้น พื้นที่ บริเวณนี้จึงมีความชื้นแฉะของน้ำเพราะเป็นบริเวณตาน้ำผุดที่ซึมออกมาจากพื้นดิน พืชพรรณพื้น ล่างจะปกคลุมอยู่หนาแน่น ได้แก่ เฟิร์นชนิดต่าง ๆ เตยหนาม ผักหนาม บอน นอกจากนี้ยังพบ ผีเสื้อนานาชนิดเป็นจำนวนมากอีกด้วย

จุดที่ 4 ความอัศจรรย์ของป่า (The fantastic forest)

ความอัศจรรย์ของป่าบริเวณนี้ เนื่องจากในป่าบริเวณนี้เป็นจุดที่มีความชื้นแฉะของ น้ำซึม ซึ่งเป็นแอ่งบริเวณกว้าง ชาวบ้านเรียกว่าตาน้ำผุดของหัวป่า จะมีวัชพืชน้ำขึ้นหนาแน่น ได้แก่ เฟิร์นชนิดต่าง ๆ ผักกูด ผักหนาม กูดคล่อง กูดดอย บอน ไม้ หวาย เอื้องหมายนและ

หญ้านิดต่าง ๆ พบต้นสมุนไพรที่เรียกว่า “ต้นกุลาดำ” เป็นสมุนไพรแก้โรคเหน็บชา (อาการมือชา,เท้าชา)

นอกจากพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ยังพบผีเสื้อจำนวนมาก บินโฉบวนเวียนอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งเหมาะแก่การศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตของแมลงตัวน้อย ๆ ที่มีวงจรชีวิตที่อัศจรรย์น่าศึกษาและเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง

จากจุดบริเวณนี้เดินไปอีกประมาณ 100 เมตร จะพบต้นตะเคียนทองต้นใหญ่ อยู่ทางซ้ายมือ บริเวณขวามือจะพบเห็นเถาวัลย์ขนาดใหญ่เรียกว่า “เถากวาวเนื้อ” หรือ “เถากวาวสามใบ” เพราะต้นเถาวัลย์นี้จะอาศัยลำต้นไม้ใหญ่เป็นที่ยึดเกาะเพื่อพยุงลำต้นขึ้นไปรับแสงแดด

จุดที่ 5 ความเชื่อกับธรรมชาติ (Beliefs and nature)

“หอปง” เป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านช่วยกันก่อสร้างขึ้นมา หรือเรียกว่า “ศาลปง” เพื่อให้เป็นที่สถิตยของเทพารักษ์ที่เคารพนับถือ ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าเทพารักษ์ที่ประจำอยู่ที่นั่นเป็นผู้คุ้มครองปกป้องรักษาดูแลผืนป่าและรักษาแหล่งต้นน้ำไว้ให้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงฤดูการทำไร่ ทำนา ก่อนฤดูการทำนาชาวบ้านจะร่วมกันทำพิธีสักการะบูชา เรียกว่า “การดำหัว” เจ้าพ่อศาลปง ซึ่งจะกระทำกันประมาณวันที่ 16 เมษายนของทุก ๆ ปี

บริเวณนี้ที่พบเห็นพืชพรรณชนิดต่าง ๆ มากมายและสิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือ ต้น “เถาวัลย์พันปี” มีขนาดใหญ่มากเลื้อยเอนไปตามพื้นดินแล้วพันเลื้อยขึ้นไปตามต้นไม้ขนาดใหญ่ที่อยู่บริเวณนั้น มีความยาวประมาณ 150 เมตร ไม้อื่นที่พบได้แก่ อบเชย กะบก ยางนา เป็นต้น ไม้พื้นล่างที่พบได้แก่ เฟิร์น และพืชในวงศ์ จิง ช่า ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ต้นคำ”

จุดที่ 6 ผึ้งน้อยมหัศจรรย์ (Amazing little bees)

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ต้นนี้ ชาวบ้านเรียกว่า “ต้นดงดำ” ถ้าหากเราสังเกตดูบริเวณตรงโคนต้นสูงจากพื้นดินประมาณ 80 เซนติเมตร จะเห็นผึ้งน้อยตัวเล็กสีดำมีชื่อเรียกว่า “ชันโรง” บินออกจากท่อขี้ผึ้งยาว ซึ่งถูกสร้างเป็นประตูทางผ่านเข้ารังในโพรงไม้ หากเราหยุดนิ่งมองดูเราจะเห็นตัวชันโรงบินไปบินมาสร้างหลอด ขี้ผึ้งชันโรงไม่มีเหล็กในจึงไม่ต้องกลัวว่าผึ้งจะต่อย ภายในรังของมันจะมีน้ำหวานเป็นจำนวนมากเป็นแหล่งอาหารที่โปรดปรานของมัน

ชันโรงเป็นผึ้งขนาดเล็ก โดยทั่วไปมีลำตัวยาวไม่เกิน 10 มิลลิเมตร รังทำจากขี้ผึ้งผสมขี้ดินและยางไม้ ตามชนบทชาวบ้านจะนำเอาขี้ผึ้งจากชันโรงไปเคลือบหรือยาภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ เช่น ตะกร้า กระบุงและภาชนะตักน้ำ เป็นต้น

จุดที่ 7 จุดกำเนิดน้ำ (Where did the stream come from)

พื้นที่บริเวณป่านี้ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ในฤดูฝนเวลาฝนตกป่าจะดูดซับเอาฝนไว้ แล้วไหลซึมลงสู่ดินและถูกเก็บสะสมอยู่ใต้ดิน น้ำที่สะสมอยู่ใต้ดินบนภูเขาสูงก็จะค่อยๆ ไหลซึมลงจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำตามแรงดึงดูดของโลกและเมื่อน้ำสะสมอยู่ในบริเวณใดมาก น้ำก็จะไหลซึมออกมาตามบริเวณพื้นดินที่มีความพรุน น้ำก็จะไหลซึมแผ่ขยายออกไปเป็นวงกว้าง ทำให้พื้นดินบริเวณนั้นมีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ เมื่อน้ำสะสมกันมาก ๆ เข้าก็จะไหลรวมตัวกันเป็นสายน้ำเล็ก ๆ เมื่อรวมตัวกันหลาย ๆ สายก็จะกลายเป็นลำห้วย จากลำห้วยหลาย ๆ ลำห้วยไหลรวมตัวกันก็จะเกิดเป็นแม่น้ำไหลรวมตัวกันแล้วส่งไปยังสายน้ำใหญ่ เบื้องล่าง

พื้นที่ป่าต้นน้ำบริเวณนี้เปรียบเสมือนฟองน้ำที่ดูดซับน้ำไว้จำนวนมหาศาลแล้วค่อย ๆ ปลดปล่อยออกมาตลอดปี หล่อเลี้ยงพืชพรรณ สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ และเพื่อให้ชาวไทยได้ประโยชน์ในการอาบ ดื่มน้ำ ชักล้างเป็นต้น

จุดที่ 8 ฝาง : พืชสมุนไพรมหัศจรรย์ (FANG : The fantastic medicinal plant)

“ฝาง” มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Caesalpinia sappan* Linn. อยู่ในวงศ์ CAESALPINACEAE ชื่ออื่น ๆ เช่น ขวาง ง้าย ฝางส้ม ฝางเสน นามโค้ง เป็นต้น

ฝาง เป็นไม้พุ่มกึ่งไม้เถา ลำต้นมีหนามโค้งสั้น ๆ และแข็งทั่วไป เป็นไม้ผลัดใบ ในธรรมชาติอาจพบเห็นเป็นไม้เถาขนาดใหญ่ ใบ เป็นข้อแบบขนนก 2 ชั้น เรียงสลับกันแต่ละข้อ ประกอบด้วยใบย่อยรูปขอบขนานแคบ ๆ ติดตรงข้ามกันเป็นคู่ ปลายใบมนและหยักเว้า ตรงกึ่งกลางเล็กน้อย ผิวใบเกลี้ยงทั้ง 2 ด้านขอบใบเรียบ ดอก มีสีเหลือง ออกรวมกันเป็นช่อไม่แยกแขนงตามปลายกิ่งและง่ามใบใกล้ ๆ ปลายกิ่ง กลีบรองดอกมี 5 กลีบ ขอบกลีบเกยซ้อนทับกัน กลีบล่างสุดโค้งงอและขนาดใหญ่กว่ากลีบอื่น ผล เป็นฝักแบนแข็ง ส่วนที่ค่อนมาทางโคนฝักจะสอบเฉียงเล็กน้อย ด้านปลายฝักจะผายกว้าง ปลายฝักจะตัดเป็นลักษณะคล้ายจอยแหลมอยู่ทางมุมด้านนอก แต่ละฝักมีเมล็ดรูปรี ๆ 2-4 เมล็ด

การกระจายและนิเวศวิทยา : พบขึ้นเป็นกลุ่มตามป่าเต็งรังและป่าหินปูนที่แห้งแล้ง นิยมปลูกเป็นรั้วบ้านตามชนบท

ประโยชน์ : เนื้อไม้แข็ง ตกแต่งชักเงาได้ดี แก่นและเนื้อไม้ให้สีแดง รากให้สีเหลือง ใช้ย้อมผ้าและไหมและใช้เป็นสีย้อมอาหารและเครื่องดื่ม เนื้อไม้ใช้เป็นยาขับระดูอย่างแรง และใช้เป็นส่วนผสมของยาสมุนไพรทุกชนิด

จุดที่ 9 บ้านของปลวกและชันโรง (Termite and sweat bees home)

พูดถึงปลวกแล้วคนส่วนใหญ่มักไม่ชอบ แต่ถ้าในป่าไม่มีปลวกจะเกิดอะไรขึ้น ปลวกนับได้ว่าเป็นแมลงที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในธรรมชาติ เพราะต้นไม้ กิ่งไม้ ที่หักลงมาจะถูกย่อยสลายเปลี่ยนเป็นธาตุที่มีโครงสร้างสลับซับซ้อนให้กลับกลายมาเป็นอาหารพืชชนิดอื่น ๆ สามารถนำไปใช้ได้ทันที

บ้านของปลวกจะก่อสร้างอย่างปราณีต ภายในจะมีการแบ่งออกเป็นห้องเล็ก ๆ มากมายนับพันหมื่นห้องและมีเส้นทางเชื่อมโยงหากันได้ตลอด จากการที่มีห้องอยู่เป็นจำนวนมากมายมหาศาลนี้เอง จึงทำให้จอมปลวกมีลักษณะเป็นโพรงขนาดใหญ่ เล็กตามขนาดของจอมปลวก

ด้วยเหตุที่มีห้องจำนวนมากมายและมีโพรงขนาดใหญ่เหลืออยู่ ผึ้งชันโรงจึงได้อาศัยบ้านของปลวกเป็นที่อยู่อาศัยด้วยกัน ผึ้งชันโรงจะต้องช่วยกันสร้างท่อขึ้นผึ้งผสมด้วยดินและยางไม้ เพื่อทำเป็นประตูทางเข้าออกของสมาชิกผึ้งชันโรง ผึ้งชันโรงจะเก็บสะสมน้ำหวานไว้ในโพรงหรือห้องของปลวกมากมายและเป็นแหล่งอาหารที่ดีของหมีด้วย

จากจุดนี้จะเห็นการอิงอาศัยกันระหว่างแมลงด้วยกันเองแต่ต่างชนิดกัน ซึ่งธรรมชาติสามารถให้เขาอยู่ด้วยกันได้อย่างสันติ แล้วมนุษย์จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสันติหรือไม่ โดยไม่ให้ธรรมชาติเกิดความเสียหาย เพราะถ้าธรรมชาติเกิดความเสียหายขึ้นมามนุษย์ต่างหากที่จะได้รับความเดือดร้อนเป็นอันดับแรก

จุดที่ 10 มะม่วงยักษ์ (The giant mangifera tree)

มะม่วงยักษ์ ต้นนี้เป็นมะม่วงป่า มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Mangifera duperreana* Pierre วงศ์ ANACARDIACEAE ชื่ออื่น ๆ เช่น มะม่วงขี้ยา มะม่วงกะล่อน มะม่วงคัน มีทรงต้นขนาดใหญ่คาดว่ามีอายุประมาณกว่า 100 ปี เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 12-30 เมตร

ลำต้น เปลือกตรง เรือนยอดเป็นพุ่มกว้างทึบ เปลือก ต้นเป็นสีน้ำตาล ปนเทา แตกเป็นร่องเล็ก ๆ ตามยาว ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงกระจุกตรงปลายกิ่ง รูปหอก หรือขอบขนาน ขนาด 4-7 x 11-12 ซม. โคนใบสอบหรือเบี้ยวเล็กน้อย ปลายใบเป็นติ่ง เนื้อใบหนาเกลี้ยง ดอกออกเป็นช่อใหญ่กระจายดอกเป็นดอกสมบูรณ์เพศ ตามก้านช่อ และก้านดอกมีขนสาดยปกคลุมประปราย รังไข่ค่อนข้างกลม ผล สดเป็นรูปทรงป้อม ผลดิบจะมีกลิ่นขี้ได้ (กลิ่นกำมะถัน) ที่รุนแรง ผลสุกมีกลิ่นหอม เนื้อในสีเหลือง เมล็ดแข็ง ระยะออกดอกและติดผลจะออกดอกระหว่างเดือน มกราคม - มีนาคม ติดผลระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ - เมษายน

ประโยชน์ : ผลสุกรับประทานได้ มีรสหวานอมเปรี้ยวจึงเป็นอาหารของสัตว์ป่า และนกนานาชนิด และเป็นที่อยู่อาศัยของนกทั้งหลายด้วย เมล็ดในจะมีสฝาดสามารถปรุงเป็นยาได้ ไม้ใช้ทำเครื่องเรือน พื้นกระดานและทำเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ เช่น ตู้ โต๊ะ เป็นต้น

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ “ความหลากหลายของป่าเบญจพรรณ”

(The Biodiversity of Mixed deciduous Forest)

ทางเดินนี้จะพาคุณไปพบกับสิ่งที่น่าสนใจ ท่านจะต้องเดินผ่านป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) ป่าชนิดนี้มักจะมีไม้สักขึ้นปะปนอยู่ทั่วไป ลักษณะของป่าเบญจพรรณโดยทั่วไปเป็นป่าโปร่งประกอบด้วยไม้ขนาดกลางเป็นส่วนใหญ่ พื้นป่าไม่รกทึบ มีไม้ไผ่ชนิดต่างๆ ขึ้นคละปะปนกัน เช่น ไม้สัก ไม้แดง ประดู่ มะค่าโมง ชิงชัน แก้วแดง ตะแบก รกฟ้า(เพกา) พญาศรี ยมหิน มะเกลือ มะเก็ก จั้วป่า มะกอก สมอไทย สมอพิเภก โมกมัน อบเชย เปล้าหลวง ช่อย บริเวณใกล้ริมห้วยจะพบไม้จำพวก มะเดื่อ อ้อยช้าง ยางนา ตะเคียนทองและยางอื่น ๆ เป็นต้น พืชชั้นล่างจะพบพวก หญ้า กก ไผ่ชนิดต่าง ๆ เส้นทางนี้มีความยาวประมาณ 1,750 เมตร ในผืนป่าเบญจพรรณนี้ท่านจะได้พบกับสิ่งที่น่าสนใจของธรรมชาติมากมาย สภาพผืนป่ามีความชุ่มชื้นเขียวขจีเป็นบางช่วง สลับกับป่าที่ผลัดใบในฤดูแล้ง พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ กะบาก ตะเคียนทอง มะเดื่อหูขาว ไม้ยางนา ประดู่ อ้อยช้าง เป็นต้น การเดินทางศึกษาในเส้นทางนี้จะใช้เวลาอย่างน้อยที่สุด หนึ่งชั่วโมง หรืออย่างมากไม่เกิน สองชั่วโมงครึ่ง ขึ้นอยู่กับการเลือกจุดที่หยุดชมและศึกษาตามความสนใจ เพราะถ้าใครสนใจจะไปเดินชมถ้าค้างคาวจะต้องเดินแยกออกไปอีกประมาณ 500 เมตร จากจุดที่ 1,627 เมตร และต้องเดินไต่ขึ้นบนภูเขาอีก แต่ถ้าไม่มีใครต้องการเดินชมถ้า ท่านก็สามารถเดินย้อนกลับมาเส้นทางเดิมซึ่งหากเดินช้าก็จะได้รับผลประโยชน์จากป่ามากมายกว่าเดินเร็ว ดังนั้นขอให้เรามาเปิดสัมผัสทั้ง 5 เพื่อรับรสชาติอันบริสุทธิ์กันเถิด

ทางเส้นนี้ไม่มีถังขยะไว้โปรดนำของเหลือใช้ออกมาพร้อมกับท่านด้วย และโปรดอย่าได้ทำลาย เก็บ เด็ด สิ่งของ แมลง หรือสัตว์ป่าตามเส้นทางนี้

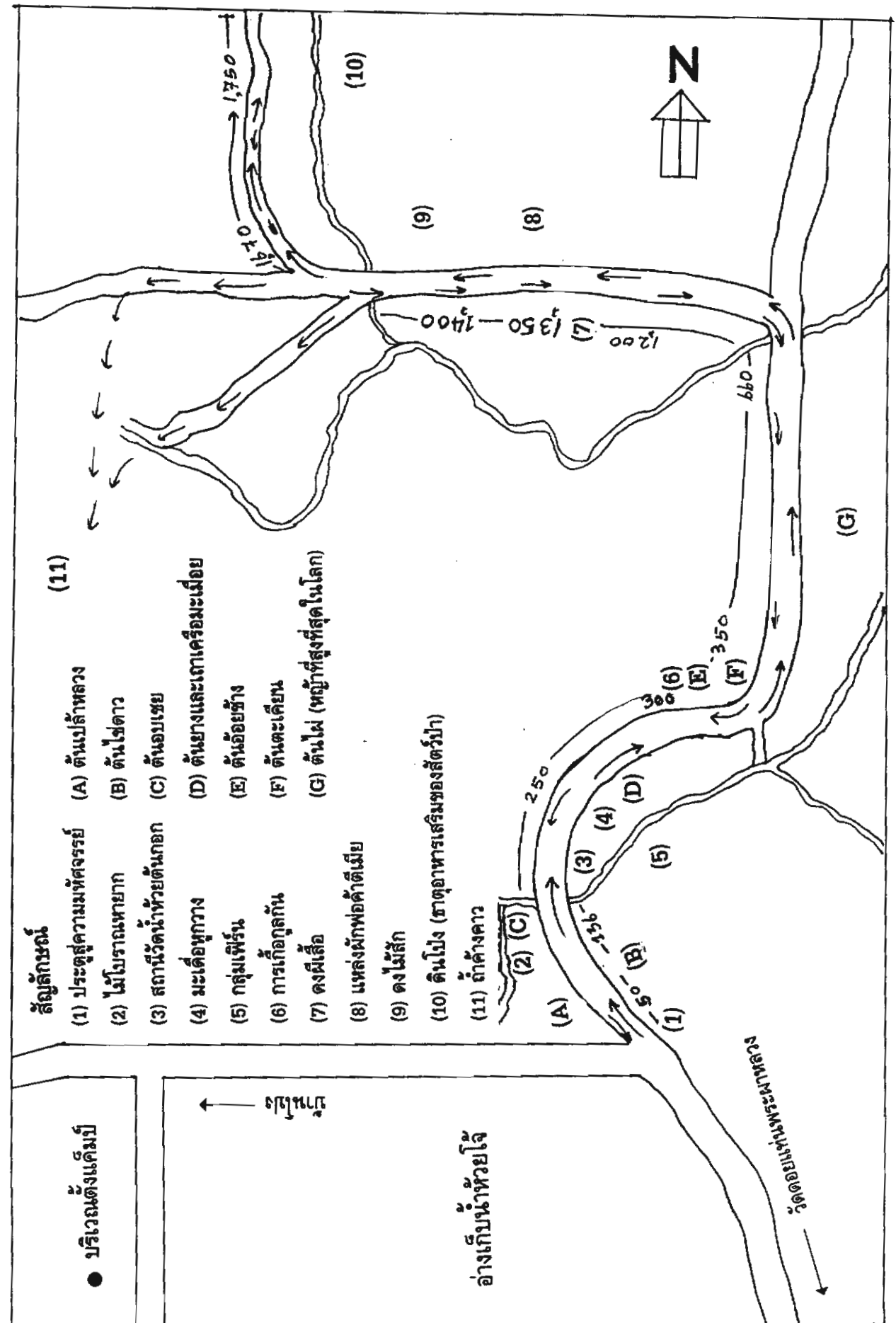
ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว แมจิ และชาวบ้านโป่ง

“ท่องเที่ยวอย่างรู้ค่า พัฒนาอย่างยั่งยืน”

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

"ความหลากหลายของป่าเบญจพรรณ"

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ เส้นทางที่ 2

ความหลากหลายของป่าเบญจพรรณ

(The Biodiversity of Mixed deciduous Forest)

จุดที่ 1 ประตูสู่ความมหัศจรรย์ของป่าเบญจพรรณ (Gate to amazing mixed deciduous forest)

บริเวณทางเข้าเป็นเส้นทางลัดเลาะไปตามดินเขา เดินเข้าไปประมาณ 50 เมตร ท่านจะได้พบกับต้นไม้ที่น่าสนใจ คือ ต้นเป้งหลวง ซึ่งชาวบ้านจะใช้เปลือกนำไปต้มน้ำแล้วเอาน้ำไปให้สตรีที่คลอดบุตรใหม่อาบ จะช่วยให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น ส่วนรากจะใช้ต้มแก้ริดสีดวงทวาร นอกจากนี้จะพบเถาวัลย์ที่เรียกว่าเครือออนใช้ต้มน้ำเป็นยาแก้เจ็บหลังเจ็บเอว ต้นมะเขว่นผลสุกสามารถรับประทานได้ ต้นข้าวหมอกชาวบ้านเรียกว่า “ต้นไข่ดาว” ใบใช้เป็นสมุนไพรรักษาสัตว์ป่วยผอมแรงน้อยโดยเฉพาะวัว ควาย บริเวณซ้ายมือเป็นจุดที่มีวัชพืชขึ้นอยู่ทั่วไป เช่น ไม้ราบเลื้อย ต้นสาบเสือ (หญ้าแวววาย)

จุดที่ 2 ไม้โบราณหายาก

บริเวณนี้ห่างจากจุดที่ 1 (ปากทางเข้า) ประมาณ 136 เมตร จะพบความร่มรื่นมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่หลายชนิด เช่น ต้นช่อย ชาวบ้านในสมัยก่อนจะใช้กิ่งและใบทาบแล้วใช้แปรงฟันหรือนำเอาน้ำไปต้มน้ำมาอมช่วยรักษาฟันผุ แก้ปวดฟัน ต้นอบเชย เปลือกใช้เป็นเครื่องเทศหรือเป็นสมุนไพรโดยนำไปผสมกับยาสมุนไพรพื้นบ้านอื่น ๆ ต้นไม้ที่น่าสนใจตรงจุดนี้คือ ต้นลำนหรือเรียกว่าลำนเปา ชาวบ้านเรียกว่ามะตาด นับว่าเป็นไม้ชนิดหนึ่งที่หายากและนับว่าเป็นไม้โบราณที่หายาก ขึ้นอยู่บริเวณริมห้วย เป็นไม้ยืนต้น มีใบเขียวตลอดปี บริเวณป่าแถวนี้มีสภาพเป็นป่าโปร่งเหมาะที่จะได้เป็นที่สำหรับการตั้งแคมป์ พักผ่อนหรือจัดนันทนาการ

จุดที่ 3 สถานีวัดน้ำด้วยต้นกอก

เส้นทางเดินไปประมาณ 184 เมตร ด้านซ้ายมือจะพบต้นอบเชยขนาดใหญ่อยู่ริมห้วยต้นกอก และตรงบริเวณห้วยต้นกอกนี้มีสถานีวัดปริมาณน้ำหรืออัตราการไหลของน้ำในห้วยต้นกอก ซึ่งเป็นงานวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จุดนี้จะพบเห็นมีผีเสื้อเล็ก ๆ มากมายบินโฉบไปมา ซึ่งน่าที่จะใช้เป็นจุดศึกษาเกี่ยวกับชีวิตเล็ก ๆ ตัวน้อย ๆ ในลำห้วยจะมีสัตว์น้ำ เช่น ปลาชิว ปลาแก้ม ภูหิน กบจุก กบแหว เป็นต้น

จุดที่ 4 ต้นมะเดื่อหูกวาง

จากจุดสถานีวัดน้ำด้วยต้นกอกประมาณ 66 เมตร ด้านขวามือ ซึ่งจะมีหัวยต้นกอก เราจะพบต้นมะเดื่อหูกวางขึ้นอยู่ในห้วย มะเดื่อหูกวาง เป็นไม้ยืนต้น มีใบเขียวตลอดปี ชอบขึ้นในบริเวณริมน้ำบริเวณใกล้เคียงนี้จะพบต้นตะเคียนทองขึ้นรวมกันอยู่ 3 ต้น มีขนาดใหญ่ ต้นยางนา และต้นประดู่ ซึ่งจะมีเถาวัลย์ ซึ่งเรียกว่าเครือมะเมื่อย เลื้อยพันอยู่บนต้นประดู่ ซึ่งจะออกดอกติดผลอยู่บนเถาเครือ ผลสุกมีสีเหลืองแดงจะออกดอกประมาณกลางเดือนมีนาคม บริเวณนี้จะพบเห็นการอิงอาศัยหรือการเกื้อกูลกันของพืชกับพืช โดยเฉพาะไม้ยืนต้นกับเถาวัลย์

จุดที่ 5 เฟิร์นพิษชั้นต่ำที่น่าศึกษา

เฟิร์นชอบขึ้นในพื้นที่ชื้นและในพื้นที่ร่มห้วย ซึ่งมีหลายชนิด บางชนิดเป็นอาหารของมนุษย์ได้อย่างดี เช่น ผักกูดน้ำ ผักหนาม เป็นต้น ในบริเวณนี้จะพบเห็นดงเฟิร์นขึ้นอยู่มากมาย เฟิร์นเป็นพืชที่ไม่มีดอก หรือเมล็ดเหมือนกับพืชชั้นสูงทั่วไป แต่เฟิร์นจะขยายพันธุ์โดยการสร้างสปอร์ (spore) ซึ่งจะอยู่บริเวณใต้ใบ เฟิร์นหลายชนิดสามารถนำมาเป็นไม้ประดับหรือนำเอาใบมาจัดแต่งกระเช้าดอกไม้หรือการจัดตกแต่งดอกไม้ทั่วไป บางชนิดสามารถทำผลิตภัณฑ์ไม้ดอกแห้งได้เช่น เฟิร์นก้านดำ เฟิร์นใบมะขาม เฟิร์นบางชนิดชอบขึ้นอยู่ในที่แห้ง บนภูเขา เช่น ผักกูดคอย เป็นต้น

จุดที่ 6 การเกื้อกูลกัน

บริเวณนี้ห่างจากจุดที่ 4 ประมาณ 43 เมตร จะพบต้นตะเคียนใหญ่อยู่ตรงหัวมุมริมทางด้านซ้ายมือ บริเวณขวามือจะพบเห็น ต้นก้าง ซึ่งเป็นพืชตระกูลหญ้า มีใบลักษณะคล้ายใบไผ่ ต้นใหญ่เหมือนต้นอ้อออกดอกเป็นช่อ (spaye) ก้านดอกเมื่อแก่สามารถนำไปใช้ทำไม้กวาดได้ดี โดยเฉพาะทางภาคเหนือมีหลายหมู่บ้านที่มีการทำไม้กวาดชนิดนี้ เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนก่อให้เกิดรายได้ดีมากมาย เดินต่อไปอีกเล็กน้อยจะพบเห็นต้นอ้อยช้างต้นใหญ่ เหตุที่เรียกว่าอ้อยช้างเพราะว่าต้นไม้นี้ชนิดนี้ช้างชอบกินมาก เพราะใบจะมีรสหวานบริเวณนี้จะมีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันของธรรมชาติซึ่งจะเห็นได้ว่าพืชพรรณอื่นๆ อีกหลายชนิด และจุดหนึ่งที่น่าสนใจคือ จะพบนกจำนวนมากส่งเสียงร้องดังไปทั่ว และยังพบผีเสื้อนานาชนิดด้วย ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ที่มีความเป็นธรรมชาติของผืนป่า

จุดที่ 7 ดงผีเสื้อ

บริเวณนี้ห่างจากปากทางเข้าประมาณ 1,200 - 1,350 เมตร จะพบกับความร่มรื่นของป่าบริเวณนี้จะพบเห็นพันธุ์ไม้หลากหลายชนิดมีขนาดใหญ่ เช่น มะม่วงเลือด มะกั๊บ มะไฟป่า เกล็ดดำ ตั้ว ต้นกระทุ่ม ต้นหางกาน ยมหอม ต้นจ้ำ เป็นต้น จุดบริเวณนี้นอกจากจะพบกับความ

ร่มรื่นแล้ว ท่านสามารถเพลิดเพลินกับหมู่ไม้สีน่านาชนิดบินโฉบไปมา ป่าบริเวณนี้จะพบกับความหลากหลายของระบบนิเวศในป่าแห่งนี้จะพบจอมปลวกขนาดใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ช่วยย่อยสลายอีกชนิดหนึ่ง ลักษณะป่าในบริเวณนี้เป็นป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous forest) ซึ่งจะมีไม้สักขึ้นปนอยู่ด้วย ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ของป่ามากสังเกตได้จากร่องรอยอดีตที่พบเห็น คือ ตอไม้เก่าที่ถูกตัดไปแล้วหลงเหลือให้เห็นเป็นอนุสรณ์ แก่คนรุ่นหลังได้จดจำไว้

จุดที่ 8 แหล่งผักพ้อคำติเมีย

ฟังชื่อแล้วคุ้นๆ โดยเฉพาะคุณสุภาพสตรี ซึ่งหลายตนมักจะถามกันว่าทำไมถึงเรียกว่าผักพ้อคำติเมีย ผักพ้อคำติเมียเป็นเฟิร์นชนิดหนึ่ง ชอบขึ้นที่แห้งและดินมีความอุดมสมบูรณ์ ในฤดูแล้งต้นจะแห้งปกคลุมดิน จะมีลำต้นอยู่ในดิน ดังนั้นเวลาเกิดไฟป่า เฟิร์นชนิดนี้ก็จะไม่ตาย ช่วงต้นฤดูฝนผักพ้อคำติเมียจะเริ่มแตกยอดอ่อนโผล่ขึ้นที่ดินขึ้นมา ยอดจะมีสีเขียวอมแดงและมีขนขนาดเล็กปกคลุม ชาวบ้านจะเก็บนำมาปรุงอาหารรับประทาน หรือจำหน่ายในช่วงต้นฤดูซึ่งมีราคาแพง เวลาแก่แล้วจะมีลักษณะแข็งสีสดเหมือนเดิม เหมือนกับว่ายังไม่สุก ด้วยเหตุนี้จึงมีเรื่องเล่ากันมาว่า พ้อคำคนจีนได้ภรรยาเป็นท้องถิ่นเหนือ และภรรยาได้แกงผักชนิดนี้ให้พ้อคำซึ่งเป็นสามีรับประทาน ฝ่ายสามีรับประทานเข้าไปก็บอกว่าผักยังไม่สุก ภรรยาก็บอกว่าก็สุกแล้ว ด้วยความไม่เข้าใจกันฝ่ายสามีจึงตีภรรยาหาว่าแกงผักไม่สุก ตั้งแต่นั้นมาเขาจึงเรียก “ผักพ้อคำติเมีย” ในบริเวณนี้จะพบเห็นอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้จะพบเห็นร่องรอยของตุ่น ซึ่งเป็นสัตว์ป่าชนิดหนึ่ง ลักษณะคล้ายกับหนู ชอบขุดรูและขุดหาอาหารโดยกินรากไม้เป็นอาหาร จะพบเห็นได้ง่ายโดยสังเกตดูที่พื้นดินจะมีลักษณะเป็นชยุ ดินเป็นทางคดเคี้ยวไปตามความสามารถของตัวตุ่น และขึ้นอยู่กับว่ามีอาหาร คือ รากไม้อุดมสมบูรณ์หรือไม่ เพราะตุ่นจะขุดหาอาหารไปเรื่อยๆ

จุดที่ 9 ดงไม้สัก

พื้นดินบริเวณนี้จะพบร่องรอยความอุดมสมบูรณ์ของไม้สัก จะพบเห็นไม้สักจำนวนหลายต้นขึ้นอยู่ปะปนสลับกับพรรณไม้อื่นๆ ในบริเวณนี้มีสักที่เกิดขึ้น เป็นสักรุ่นใหม่ที่มีอายุประมาณ 30-40 ปี ซึ่งจะเป็นดงไม้สักอีกแปลงหนึ่ง เป็นป่าไม้สักที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติที่ยังหลงเหลืออยู่ในบริเวณป่าแห่งนี้

จุดที่ 10 ดินโป่ง (Soil lick) แหล่งอาหารเสริมของสัตว์ป่า

จุดนี้เดินตรงไปจากจุดที่ 9 (ดงไม้สัก) จะพบทางแยกตรงจุด 1,670 เมตร และเดินแยกเลี้ยวขวาไปอีกประมาณ 80 เมตร จะพบนั่งร้าน (ห้างสำหรับนั่งชมยิงสัตว์) อยู่บนต้นไม้จำนวน 2 ห้าง จากจุดนี้ต้องเดินลงไประิมห้าตรงฝั่งตรงข้ามจะมีร่องรอยคล้ายเป็นแอ่งหรือหลุมขนาดไม่ใหญ่มากนัก ซึ่งเป็นร่องรอยของสัตว์ป่าได้มาแทะเล็มกินดินโป่ง

ความสำคัญของดินโป่ง (Soil lick) ดินโป่งเป็นแหล่งที่ให้ธาตุอาหารที่จำเป็นต่อสัตว์กินพืช โดยเฉพาะวัว ควาย เก้ง กระตัง เป็นต้น ซึ่งดินโป่งจะมีแร่ธาตุต่างๆ ที่สัตว์ป่าต้องการ เช่น ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) กำมะถัน (S) โซเดียม (Na) แคลเซียม (Ca) คลอรีน (Cl) แมกนีเซียม (Mg) ทองแดง (Cu) เหล็ก (I) โมลิบดีนัม (Mo) และสังกะสี (Zn) เป็นต้น

ดินโป่งมี 2 ชนิดคือ โป่งดิบ (dry lick) และโป่งน้ำ (water lick) ซึ่งโป่งน้ำจะมีโซเดียม (Na) สูงมากกว่า

จุดที่ 11 ถ้ำค้างคาว

จากจุดดินโป่ง บริเวณนี้จะเดินย้อนกลับไปประมาณ 80 เมตร จะพบทางแยกตรงจุด 1,670 เมตร เดินย้อนขึ้นไปแล้วเลี้ยวซ้ายข้ามลำห้วยขึ้นไปบนเขาประมาณ 500 เมตร จะพบเห็นถ้ำ ซึ่งตรงปากทางเข้าถ้ำมีขนาดไม่กว้างมาก เวลาเดินต้องมุดเข้าไปแต่ด้านในมีความมืดมาก และอาจมีอันตรายจากสัตว์เลื้อยคลานที่อยู่ภายในถ้ำ เช่น งูมีพิษต่างๆ เพราะด้านในถ้ำจะเป็นที่อยู่อาศัยของบรรดาค้างคาวจำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านมักจะเข้ามาเก็บมูลค้างคาวเพื่อนำไปเป็นปุ๋ยสำหรับปลูกยาสูบหรือพืชผักอื่นๆ เวลาจะเข้าไปเก็บมูลค้างคาวในถ้ำ ชาวบ้านจะนำสุนัขติดตามไปด้วย เมื่อจะเข้าถ้ำจะให้สุนัขเดินเข้าไปก่อน ถ้าหากสุนัขวิ่งหนีออกมาแสดงว่าด้านในอาจมีงูอยู่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่เข้าไปเก็บมูลค้างคาวสามารถระมัดระวังและป้องกันตัวเองได้ให้ปลอดภัยจากอสรพิษที่ไม่สามารถมองเห็นได้ภายในถ้ำ

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านโป่ง

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านโป่ง

ประวัติผู้อาวุโสหรือที่ชาวบ้านนับถือที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมบ้านโป่ง

1. นายทุน เจริญ บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 83 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นลูกของคณะ (ไทยใหญ่) และคำใส (คนเมืองเชียงใหม่) ได้แต่งงานครั้งแรกกับนางใสไม่ทราบนามสกุล ต่อมานางใสเสียชีวิตจึงได้แต่งงานครั้งที่ 2 กับ นางคำ คนเมืองเชียงใหม่มีบุตรด้วยกัน 10 คน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีอาชีพทำนามาตลอด นายทุน เจริญ เป็นผู้ให้อาวุโสที่สุดของหมู่บ้านและเป็นต้นตอของชาวบ้านโป่ง สามารถเล่าเรื่องถึงความเป็นมาของหมู่บ้านรวมทั้งประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ได้

2. นายคำ พงษ์หาร อยู่บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 76 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นลูกของจองดี (ไทยใหญ่) และนางคำ (บ้านอยู่หัวฝาย หมู่ 3 ต. เมืองเส้น อ.สันทราย) มีพี่น้อง 3 คน ต่อมานายคำ พงษ์หาร แต่งงานกับนางหนู มีบุตรด้วยกัน 8 คน นายคำ พงษ์หาร เป็นคนเกิดที่บ้านโป่ง สมัยก่อนมีอาชีพทำนา ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาทำสวนมะม่วงและลำไย ปลูกผักสวนครัว มีความรู้เรื่องสมุนไพรเป็นอย่างดี และสามารถทำยาสมุนไพรรักษาโรคบางชนิดได้ มีฝีมือในการทำเครื่องจักรสาน เช่น กว๊ว แชะ หวดหนึ่งข้าว ค้อง ตะแกรง ปัจจุบันเป็นรองประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานเขื่อนแม่กวงของหมู่บ้าน

3. นางดา ขะจ่อม อยู่บ้านเลขที่ 74 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 67 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นบุตรของนายปันและแม่ตา (ทั้งสองเป็นคนเชียงใหม่) เกิดที่บ้านโป่ง ต่อมาแต่งงานกับนายก่อ มีบุตร 6 คน นางดา ขะจ่อม เป็นผู้ให้อาวุโสอีกท่านหนึ่งของหมู่บ้าน มีความรู้เรื่องความเป็นมาของหมู่บ้าน รวมทั้งวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องการทำอาหารพื้นเมือง และผักพื้นบ้าน

4. นางคำ ขะจ่อม อยู่บ้านเลขที่ 13/6 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 72 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นคนเกิดที่บ้านโป่ง ต่อมาแต่งงานกับนายหอม มีบุตรด้วยกัน 7 คน มีความรู้เรื่องความเป็นมาของหมู่บ้านและวัฒนธรรมต่างๆ เช่น อาหารพื้นบ้าน ผักพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านตลอดจนประเพณีต่างๆ

5. นายตา ชัยเทพ อยู่บ้านเลขที่ 103 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 74 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เดิมเกิดที่บ้านท่าเกวียน หมู่ที่ 6 ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ แล้วย้ายมาอยู่ที่บ้านโป่ง เมื่อปี พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบัน แต่งงานครั้งแรกกับนางทา มีบุตร 9 คน ต่อมานางทาสีชีวิต จึงแต่งงานครั้งที่ 2 กับนางเหรียญทอง ไม่มีบุตรด้วยกัน มีอาชีพทำนา และสามารถเล่าเรื่องความเป็นมาของหมู่บ้านพอสมควร

6. นายทา พิไล อยู่บ้านเลขที่ 136 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เดิมเกิดที่บ้านท่าเกวียน หมู่ที่ 4 ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ต่อมาย้ายมาที่บ้านโป่งเมื่อ พ.ศ. 2528 ไม่มีบุตรด้วยกัน นายทา พิไลเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเล่นดนตรีพื้นเมือง อาทิ เช่น สะล้อ ซอ ซึง ขลุ่ย นอกจากนี้ยังทำเครื่องดนตรีได้ ปัจจุบันชาวบ้านให้การนับถือเป็นพ่อครูทางดนตรีพื้นเมืองของหมู่บ้าน และเป็นประธานผู้สูงอายุของหมู่บ้านโป่ง อาชีพที่นายทา พิไลนัดอีกอาชีพหนึ่งคือ การเป็นช่างตัดผมประจำหมู่บ้านและมีความรู้เรื่องสมุนไพรรวมทั้งการทำยารักษาโรคบางชนิดได้

7. นายหม่อม เดชะด้อย อยู่บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เดิมเป็นคนบ้านหนองเต่าคำ หมู่ที่ 9 ต.ป่าไผ่ ต่อมาย้ายมาอยู่บ้านโป่งเมื่ออายุ 3 ขวบ จนถึงปัจจุบันและได้แต่งงานกับนางบัวคำ เมื่อปี พ.ศ. 2508 มีบุตรด้วยกัน 2 คน นายหม่อม เดชะด้อย เป็นบุคคลที่ชาวบ้านยกย่องนับถือให้ทำหน้าที่ประกอบพิธีไหว้ศาลหอโป่งประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีความชำนาญเรื่องการหาของป่า การประกอบพิธีกรรมของหมู่บ้าน

8. นายแก้ว คำลาพิศ อยู่บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 58 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เดิมเกิดที่บ้านป่ายาง อ.ดอยสะเก็ด แล้วย้ายมาอยู่ที่บ้านโป่งเมื่ออายุได้ 7 ปี แล้วแต่งงานกับ นางบัวเพชร มีบุตรด้วยกัน 3 คน นายแก้ว คำลาพิศ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับพืชสมุนไพรในป่าบ้านโป่งมาก รวมทั้งการเข้าสู่ตรียาสมุนไพร ปัจจุบันทำงานในโครงการพัฒนาบ้านโป่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

9. นายคำ ทศเกตุ อยู่บ้านเลขที่ 7/1 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 57 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เดิมเกิดที่ฟ้าม่วย หมู่ที่ 1 ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ต่อมาย้ายมาอยู่ที่บ้านโป่งเมื่อ พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบัน แล้วแต่งงานกับนางอำพร (เป็นลูกของนายหมาย ปงหาร ซึ่งเป็นลูกของจองคุณะ ไทยใหญ่) มีบุตรด้วยกัน 3 คน ปัจจุบันทำงานในโครงการอนุรักษ์พันธุ์พืชโครงการพัฒนาบ้านโป่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นบุคคลที่มีความรู้เรื่องยาสมุนไพร ยารักษาโรค และการหาของป่าอย่างดี

10. นายดวง พันธุ อยู่บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีอายุ 68 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เดิมเป็นคนที่บ้านสันตันม่วง ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ย้ายมาอยู่ที่บ้านโป่งเมื่ออายุ 34 ปี จนถึงปัจจุบัน แล้วแต่งงานกับนางน้อยคำ พันธุ มีบุตรด้วยกัน 6 คน เป็นบุคคลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของบ้านโป่ง

11. พระวัลลภ (กิตติสาร) เป็นเจ้าอาวาสวัดดอยแท่นพระผาลง หมู่ที่ 6 บ้านแม่แต อ.สันทราย เป็นพระที่อุทิศแล้วมาจำพรรษาอยู่วัดวิเวกวาราม ต.หนองหาร อ.สันทราย ต่อมาย้ายมาจำพรรษาที่วัดดอยแท่นพระผาลง และได้เป็นเจ้าอาวาส

ดูแลวัดจนถึงปัจจุบัน (22ปี) ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระอิกรวาลภ กิตติภักโท ต่อมาปี พ.ศ. 2540 ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูกิตติญาณภรณ์ จนถึงปัจจุบัน ท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของวัดดอยแทนพระผาหลวง ซึ่งเป็นโบราณสถานที่สำคัญของหมู่บ้านโป่ง

บทส่งท้าย

ผลที่ได้รับจากประสบการณ์การวิจัย

คำนำ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยประยุกต์รูปแบบจำลองการประเมินผลของ Center of the Study and Evaluation (CSE model) เป็นกรอบในการดำเนินงาน สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบจำลอง CSE นั้น คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) และเทคนิค AIC (Appreciation, Influence and Control) เนื่องจากวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการวางแผนการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ทุกคนที่เกี่ยวข้องหรือชาวบ้านร่วมรับรู้ และให้ประโยชน์ด้วย เนื่องจากชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชน และค้นหาวิธีการแก้ปัญหาชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนารมณ์ที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ดำเนินในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับคณะผู้วิจัย ทำให้ได้ข้อสรุปหรือคำตอบเป็นขั้น ๆ ไป ซึ่งมีผลให้ชาวบ้านค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชน ได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ และค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกันคณะผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการร่วมคิดร่วมดำเนินการกับชาวบ้าน มีการเปลี่ยนทัศนคติจากการเป็นนักวิชาการผู้รอบรู้เป็นลักษณะนักวิชาการผู้ร่วมเรียนรู้ (co-learner) จากการดำเนินงานตามโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่งดังกล่าว สามารถสรุปผลที่ได้รับจากประสบการณ์การวิจัยที่เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลสองกลุ่ม คือ กลุ่มชาวบ้านผู้รับประโยชน์โดยตรงจากการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ และกลุ่มผู้วิจัยซึ่งได้ประสบการณ์และบทเรียนในการร่วมทำงานกับชุมชน

ผลที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับจากการดำเนินงานของโครงการวิจัย

จากการดำเนินงานตามโครงการวิจัยในระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ที่ผ่านมา (เดือนเมษายน พ.ศ. 2542 ถึงเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2543) นั้นสามารถสรุปประโยชน์ที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านโป่งได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาดังนี้

- 1) ชาวบ้านได้เรียนรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนของการ

วิเคราะห์ปัญหาและการระบุเหตุ (cause) ของปัญหาอย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกด้านด้วยตนเอง รวมทั้งเรียนรู้การค้นหาวิธีการหรือทางเลือกในการแก้ปัญหา และจัดทำแผนการดำเนินการหรือแผนปฏิบัติการด้วยกลุ่มของตนเองต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2) ชาวบ้านได้เรียนรู้การดำเนินการแก้ปัญหาของชุมชนนั้นมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ หรือต้องรอให้องค์กรพัฒนาทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการแก้ปัญหาให้ หากแต่สมาชิกของชุมชนควรร่วมมือกันเป็นกลุ่มหรือชมรม และแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีการระดมทุนในการดำเนินงานแก้ปัญหานั้น ๆ ด้วยตนเอง และบนพื้นฐานศักยภาพของตนและชุมชน

3) ชาวบ้านได้มีโอกาสเรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ เพิ่มเติมจากสิ่งที่ตนได้รับรู้และเรียนรู้มาก่อน เช่น การได้รับความรู้และประสบการณ์ในการร่วมกับคณะผู้วิจัยร่างระเบียบและข้อบังคับของชมรม การระดมทุนจากสมาชิกเป็นทุนในการดำเนินงานของชมรม การกำหนดส่วนแบ่งผลประโยชน์และการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น การได้เรียนรู้ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการสำรวจ วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิธีการจัดทำและพัฒนาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ เรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานให้บริการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การประชาสัมพันธ์ การต้อนรับนักท่องเที่ยว การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (Local guide) ในการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้และ เข้าใจ การเตรียมและให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม และการบริการให้ที่พักแรมแบบ Homestay แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน เป็นต้น

4) ชาวบ้านได้เรียนรู้และเห็นความสำคัญของกระบวนการติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ซึ่งผลการติดตามและประเมินผลในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการให้บริการการท่องเที่ยวได้นำกลับมาวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ ร่วมกัน และหาหนทางปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้บริการเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

5) ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวและเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองโดยมีต้องพึ่งพิงผู้อื่น สมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งส่วนใหญ่พึงพอใจในผลประโยชน์ตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวที่ได้รับ โดยกล่าวว่าเงินค่าตอบแทนที่ได้รับจากการให้บริการและจากการแบ่งปันผลกำไรประจำปีนั้นถึงแม้จะไม่มากนัก บางครั้งไม่คุ้มกับการที่ต้องหยุดงานในอาชีพประจำวัน หากแต่พวกตนพึงพอใจที่ได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน และได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างถิ่น รวมทั้งได้เพื่อนใหม่มากขึ้น

6) ชาวบ้านมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมแรงร่วมใจกันมากขึ้นในการร่วมกัน

พัฒนาชุมชนและบริเวณบ้านเรือนให้สะอาดปลอดภัย รวมทั้งร่วมมือกันในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้และสัตว์ป่า) รวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชนทั้งเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งนับว่าสามารถสร้างจิตสำนึกในการรักษาสสิ่งแวดล้อม และจิตสำนึกความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เนื่องจากทุกคนถือว่าทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนเหล่านี้เป็นแหล่งสินค้านำรายได้และผลประโยชน์มาสู่พวกตน

7) พฤติกรรมการเก็บหาของป่าหรือผลิตผลจากป่ามาเพื่อการบริโภคและจำหน่าย บ้างได้เปลี่ยนแปลงไปจากการตัดฟันต้นไม้หรือกิ่งไม้เพื่อเก็บไขมดแดงหรือตัวอ่อนจิ้งจั่นได้เปลี่ยนเป็นการเก็บด้วยวิธีการอื่นที่ไม่ต้องตัดฟันต้นไม้ การทำการเกษตรชาวบ้านได้ลดการใช้สารเคมี และมีการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มากขึ้น

บทเรียนที่คณะผู้วิจัยได้รับ

คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์สังกัดสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจ การเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์จากการนำทฤษฎีและหลักการของการพัฒนาธุรกิจชุมชน และหลักการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในภาคสนามร่วมกับพี่น้องชาวชนบท บทเรียนที่คณะผู้วิจัยได้รับจากการร่วมทำงานในภาคสนามในโครงการวิจัยนี้ สามารถสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1) ทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ ในตำราสามารถนำไปใช้ได้ทันทีในพื้นที่หรือชุมชน หากแต่ต้องนำไปประยุกต์ดัดแปลงตามเงื่อนไขและศักยภาพของพื้นที่แต่ละพื้นที่

2) นักวิชาการในสถาบันการศึกษาหรือสถาบันค้นคว้าทดลองมิใช่เป็นผู้รอบรู้ไปหมดทุกเรื่องและทุกพื้นที่ หากแต่ควรเปลี่ยนทัศนคติของตนจากผู้รอบรู้เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (co-learner) และพร้อมที่จะถอยจากออกไปเป็นเพียงแค่ผู้มีส่วนร่วมเมื่อชาวบ้านได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ชำนาญการแล้ว

3) ปัญหาและความต้องการรวมทั้งแนวทางแก้ปัญหาอยู่ที่ชุมชนเอง แต่ในระยะแรกนักวิชาการต้องเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะวิธีการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นการเข้าไปทำงานพัฒนาในพื้นที่นักวิจัยได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้ สัมรวจศักยภาพของพื้นที่และวิเคราะห์ชุมชนพร้อมกับชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอมีผลให้คณะผู้วิจัยสามารถรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชนได้

4) การเข้าทำงานในพื้นที่ชุมชนระยะเริ่มแรกต้องอาศัยผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู หรือนักพัฒนาเท่านั้น หากแต่ผู้อาวุโสที่เป็นผู้นำทางความคิดในชุมชนนั้นก็มีความจำเป็นและมีความสำคัญที่นักพัฒนาจากภายนอกต้องสร้างความเข้าใจและขอความช่วยเหลือเช่นเดียวกัน

5) กระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนนับว่าเป็นตัวจักรที่

สำคัญที่สุด และต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและทุกกระบวนการ กิจกรรมใดก็ตามหากเกิดบนความต้องการและบนพื้นฐานการร่วมคิดร่วมกระทำของชุมชนท้องถิ่น โดยที่คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นนักพัฒนาจากภายนอกชุมชนไม่เข้าไปครอบงำทางความคิดแล้ว ชุมชนท้องถิ่นจะเกิดจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ (sense of ownership) มีความรัก และห่วงแหน อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้ายที่สุด

6) คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่ายุทธวิธีนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชนที่ดีที่สุด และถูกต้องเป็นขั้นตอน คือ ยุทธวิธีการอำนวยความสะดวก (facilitative strategies) ผสมกับยุทธวิธีการให้การศึกษาแบบตอกย้ำ (reeducative strategies) ซึ่งมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและวิถีการปฏิบัติของบุคคลเป้าหมาย

7) คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่าการขายบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้องตามแนวคิดหรือมโนคติที่แท้จริงนั้น เป็นการยากและลำบากในการขายผ่านตัวแทน (บริษัทผู้นำเที่ยว) หากบริษัทนำเที่ยวเหล่านั้นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มแรก รวมทั้งบริษัทนำเที่ยวส่วนมากในจังหวัดเชียงใหม่เองไม่ให้ความสนใจในการจัดการนำเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากแต่ยังมุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบผจญภัย (excitement tourism) ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เสียมากกว่า ดังนั้น การจำหน่ายบริการแบบขายตรงจึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าเข้ามาท่องเที่ยวได้มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ

8) คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้และสามารถยืนยันได้ว่าการดำเนินงานโครงการวิจัยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (research and development) นั้น วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และเทคนิค AIC (Appreciation, Influence and Control) เป็นเครื่องมือและวิธีการที่ดีที่สุดในการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอันเป็นผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านโป่งเป็นจริงได้

9) คณะผู้วิจัยสามารถยืนยันได้ว่าการติดตามและประเมินผลตามแบบจำลองของ Center of the Study and Evaluation (CSE model) เป็นรูปแบบจำลองที่นำมาเป็นกรอบการดำเนินการวิจัยและพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลและข่าวสารที่ได้จากการติดตามและประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอนสามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงรูปแบบและวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลา

10) คณะผู้วิจัยสามารถสร้างห้องเรียนธรรมชาติ (outdoor classroom) ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติของคณาจารย์และนักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ รวมทั้งได้มีวิทยากรท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นที่

สามารถบรรยายถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป

บทส่งท้าย

คณะผู้วิจัยซึ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล รองศาสตราจารย์ดนูวัต เพ็งอั่น รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิลา ทนุผล อาจารย์โชดก จรุงคนธ์ อาจารย์ทรงศักดิ์ ภูน้อย และอาจารย์มนัส ศุภลักษณ์ สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ให้การสนับสนุนงบประมาณทั้งหมดในการดำเนินการโครงการวิจัยนี้ อาจารย์สราญ เพิ่มพูล อธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่อนุญาตให้คณะผู้วิจัยดำเนินงานโครงการวิจัยในพื้นที่และเป็นผู้เซ็นสัญญาการรับทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ใหญ่บ้านบ้านโป่ง คณะครูโรงเรียนบ้านโป่งและชาวบ้านบ้านโป่งทุกคนที่ให้ความร่วมมือร่วมใจกับคณะผู้วิจัยในการดำเนินงานทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย